

OPERÄ

TIDSKRIFTEN

INTERVJU

JOHANNES MARTIN

KRÄNZLE

STUTTGARTOPERAN

Kerstin Meyer

INSTÄLLDA FESTIVALER I

CORONATIDER

FALLET MAKROPULOS

20 mars — 25 april

COSÌ FAN TUTTI

12 september — 29 november

VÄNTARNA

13 februari — 20 mars

FALSTAFF

7 november — 17 januari

Välkommen tillbaka!
SÄSONGEN 2020/21

Hitta dina favoriter på malmoopera.se

MALMÖ OPERA

INNEHÅLL

SPELÅRET 2020/21

- 8 Malmö Opera, Wermland Opera, Wiener Staatsoper, Finlands Nationalopera och Köpenhamnsoperan.

INTERVJU

- 18 Sören Tranberg har intervjuat den framgångsrike tyske barytonen Johannes Martin Kränzle, som har varit verksam i drygt 30 år och har 120 roller i bagaget. Men mitt i karriären drabbades han av en mycket allvarlig sjukdom där överlevnadschanserna var små, fast mot alla odds kom han tillbaka efter 18 månader och stod åter på scen.

AKTUELLT

- 26 OPERA har sammanställt inställda sommarverksamheter och operafestivaler såväl i Sverige som utomlands. Några internationella festivaler kommer dock att spela i sommar, bl.a. Salzburgfestspelen och ett par italienska sommaroperor. Vi undersöker också vad coronakrisen ställer till med rent ekonomiskt, vilket kan få långtgående följder för kommande säsonger.

REPORTAGE

- 34 Ingvar von Malmborg har tagit pulsen på Stuttgartoperan. Den stora frågan i staden gäller renoveringen av operahuset – en diskussion som har pågått i 20 år. Men nu hoppas man på ett beslut. Staatsoper Stuttgart har fått många konstnärliga utmärkelser de senaste åren och man räknas som ett av Tysklands mest innovativa operahus.

ALLTID I OPERA

5 LEDARE

6 NOTISER

- 40 **BOKNYTT** Musik & politik och I fjärran hörs ett ljud – slagverkaren i operans mörkaste hörn.
- 44 **IN MEMORIAM** Kerstin Meyer, Mathias Clason, Malin Gjörup, Berith Bohm, Lars Billengren, Dieter Schlee, Arlene Saunders, Hertha Töpfer, Rosalind Elias, Peter Jonas, Gabriel Bacquier och Mady Mesplé.
- 54 **NYTT PÅ CD** Luisa Miller, I due Foscari, La fiera di Venezia, Sigismondo, Le Metarmorfosi di Pasquale och Verdis Otello.
- 58 **NYTT PÅ DVD** Hamlet, Valkyrian, Den flygande holländaren och Beatrice Cenci.
- 64 **KALENDER**
- 66 **DIE SCHWEIGSAME FRAU**

Fr. v.: Malmö Opera. Foto: Joakim Lloyd Raboff.
 Köpenhamnsoperan.
 Johannes Martin Kränzle, Don Pasquale. Foto: Monika Rittershaus.
 Läckö slott.
 Olofsborg, Finland. Foto: Valtteri Hirvonen.
 Stuttgartoperan. Foto: A.T. Schaefer.
 Kerstin Meyer. Foto: Enar Merkel Rydberg.
 Omslag: Johannes Martin Kränzle, Don Pasquale. Foto: Monika Rittershaus.

**OPERA
KULTUR
MAT & VIN
KONST**

Din bästa reseklubb

www.yournexttour.com

Coronapandemin slår hårt mot operalivet ...

... och mot många andra verksamheter som t.ex. näringsidkare, restaurang- och hotellverksamhet samt inte minst kulturlivet i stort. När dessa rader skrivs har regeringen precis lättat på reseförbudet för personer som är symtomfria. Det är tillåtet att resa igen från och med den 13 juni. Men social distansering gäller fortfarande. Sakta men säkert är vi kanske på väg mot en normalisering av våra liv igen.

OPERA har i det här numret gjort en stor sammanställning över inställda sommarverksamheter och operafestivaler i såväl Sverige som utomlands. Några få internationella festivaler kommer dock att spela i sommar, bl.a. Salzburgfestspelen och ett par italienska sommaroperor. Vi undersöker också vad coronakrisen får för konsekvenser rent ekonomiskt, vilket kan få långtgående följder för kommande säsonger. OPERA kommer i sitt höstnummer att belysa vad som sker med den enskilda artisten som står utan arbetsmöjligheter och frilansare som missar redan inbokade engagemang. Vilka är konsekvenserna här?

Metropolitan Opera i New York har tagit det drastiska beslutet att ställa in hela höstsäsongen. Det går inte att under nuvarande coronakris ta in en publik på 3 800 personer i operahuset vid Lincoln Center. Vad som händer med höstsäsongen för de svenska operahusen vet vi ingenting om i skrivande stund, men de planerar sin verksamhet som vanligt. Vad som sker återstår att se.

Den uppkomna situationen har även drabbat Tidskriften OPERA hårt eftersom större delen av intäkterna kommer från annonser. Efter en drastisk nergång i annonsförsäljningen i både vårt vår- och sommarnummer kommer vi knappast att kunna överleva utan extern hjälp. Dessvärre har regeringen inte avsatt några extra medel till kulturtidskrifterna. Därför vänder vi oss till alla musik-, opera- och kulturintresserade och ber er stödja OPERA med ett valfritt belopp. Ert generösa bidrag kan säkra vår överlevnad och fortsatta planerade utgivningar. Mer information om hur man ger ett bidrag finns på sidan 25.

Förutom inställda festivaler innehåller sommarnumret en omfattande intervju med den framgångsrike tyske barytonen Johannes Martin Kränzle och dessutom presenterar vi ett av Tysklands mest framgångsrika operahus, Stuttgartoperan.

OPERA planerar redan nu sitt höstnummer, som beräknas utkomma i mitten av september. En sedan länge planerad resa verkar bli av, för jag kommer att åka Inlandsbanan under åtta dagar under andra halvan av juli om inget oförutsett inträffar. Men den rådande situationen krävde att avgången från Mora sköts upp med två veckor.

Jag önskar alla våra läsare, prenumeranter och annonsörer en skön sommar! Och sen hoppas jag verkligen att vi ses i operasalongerna i höst. Vår längtan efter upplevelser och social gemenskap är mycket stor.

SÖREN TRANBERG
Chefredaktör och ansvarig utgivare

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Sören Tranberg

Adress Tidskriften OPERA,
Lindvallsplan 10, 117 36 Stockholm
Tel 0709-67 58 63
st@tidskriftenopera.nu
www.tidskriftenopera.se

Redaktion Erik Graune,
Bodil Hasselgren, Ingvar von Malmborg,
Sören Tranberg, Claes Wahlin

Skribenter och medarbetare i numret
Hans L Beeck, Lennart Bromander,
Göran Gademan, Erik Graune,
Camilla Lundberg, Ingvar von Malmborg,
Sören Tranberg, Claes Wahlin

Korrektur
Hans L Beeck

Styrelse
Maria Dalayman (ordförande),
Catharina Lyckeberg Heimbürger,
Elisabeth Lax, Staffan Liljas,
Paulina Pfeiffer, Sören Tranberg samt
Cecilia Nygren (suppleant)

Prenumeration
Titeldata, kundtjänst: 08-522 183 20
Online kundtjänst: opera.prens-service.se
Årsprenumeration 525:- inkl. moms [5 nr]
Tvåårsprenumeration 1000:- inkl. moms [10 nr]
Utlandsprenumeration: SEK 650 [5 nr]
och SEK 1200 [10 nr]. Porto tillkommer.
ISSN: 1651-3770

Projektledning Falck & Co
Art director Anki Andersson
Grafisk formgivning Pia Towers

Annonser
Anders Jeppsson
Swartling & Bergström Media
Birger Jarlsgatan 110
114 20 Stockholm
Tel 08-545 160 76
anders@sb-media.se
www.sb-media.se

Tryck Trydells, Laholm, 2020

**SVERIGES
TIDSKRIFT**

Tidskriften OPERA erhåller
bidrag från Statens kulturråd.

Sören Tranberg. Foto: Anna-Lena Ablström.

Sopranen Jessica Elevant har tilldelats Sigrid Paskells stipendium 2020

1 **Jessica Elevant** får 10 000 US-dollar för sin talang inom opera- och konsertrepertoaren. Hon studerar på kandidatprogrammet vid Operahögskolan i Stockholm. Sångerskan har bl.a. gästtat Bretagnes symfoniorkester (Rossinis *Stabat Mater* och Bernsteins *Chichester Psalms*) och medverkat vid ett flertal konserter runt om i Europa. Jessica Elevant deltog 2018 i tävlingen Gesangswettbewerb für Wagnerstimmen i Karlsruhe, där hon utsågs till vinnare av både juryns förstapris och publikens pris.

Elevant tilldelades samma år Svenska Wagner-Sällskapets stipendium för unga lovande sångare. 2019 utsågs hon till stipendiemotagare av Stiftelsen Marianne och Sigvard Bernadottes konstnärsfond.

Jessica Elevant är utbildad civilingenjör vid Linköpings universitet och påbörjade därefter sina doktorandstudier i teoretisk fysik vid Stockholms universitet. De senaste åren har dock sången tagit över helt.

1

NOTISER

2

Sopranen Agneta Eichenholz har tilldelats årets Hjärdis Schymberg-stipendium

Det är Stiftelsen Kungliga Operans Solister som handhar Schymberg-
2 stipendiet och prissumman är i år på 30 000 kronor. **Agneta Eichenholz** har gjort en omfattande internationell karriär, men först hösten 2019 debuterade hon på Kungliga Operan som Grethe i **Franz Schrekers** opera *Der ferne Klang* i **Christof Loys** regi.

Sabina Bisholt operadebuterar i Finland

Våren 2021 samproducerar Åbo Svenska Teater och Åbo filharmoniska orkester de båda operorna *Cavalleria rusticana* och *Pajazzo*.
3 I den senare rolldebuterar **Sabina Bisholt** som Nedda/Colombina. Hennes stora genombrott kom som Marguerite i Gounods *Faust* på Norrlandsoperan i Umeå hösten 2017. Därefter har Bisholt bl.a. sjungit Mimì i *La Bohème* och Micaëla i *Carmen* på Kungliga Operan samt Pamina i *Trollflöjten* på Opera på Skäret. Båda de italienska operorna i Åbo regisseras av **Tuomas Parkkinen**. Det blir tio föreställningar under perioden den 8 till 27 april 2021.
www.abosvenskateater.fi

Ny vd på Norrlandsoperan kommer från Sveriges Radio

4 Norrlandsoperan i Umeå har rekryterat **Erik Mikael Karlsson** som ny vd. Han är för närvarande chef för konsert- och musikproduktion vid Sveriges Radios P2. Karlsson tillträder på Norrlandsoperan den 1 september.

Efter en omfattande rekryteringsprocess har Norrlandsoperans styrelse rekryterat en ny vd. Uppdraget innebär ett ansvar för bolagets samlade verksamhet.

I sin nuvarande roll är Erik Mikael Karlsson chef för programledare, producenter, projektledare och produktionsplanerare vid centralredaktionen i Stockholm samt medarbetare i Göteborg, Malmö

3

och Umeå. Redaktionen ansvarar för alla sändningar och inspelningar från svenska konsert- och operahus, jazzklubbar och från olika mindre arrangörer inom genrerna klassisk musik, opera, nutida konstmusik, jazz och folk- och världsmusik.

I uppdraget ingår också sändningar från Berwaldhallen med Sveriges Radios Symfoniorkester och Radiokören samt sändningar från internationella konsert- och operahus samt festivaler inom ramen för programutbytet inom den Europeiska Radiounionen (EBU).

www.norrlandsoperan.se

Årets Östersjöfestival är inställd

Östersjöfestivalen, som skulle ägt rum i slutet augusti, ställs in. Avsikten var att göra årets festival helt digital, men de planeringsmässiga förutsättningarna i spåren av covid-19 har satt stopp för det. Köpta biljetter till Östersjöfestivalen 2020 återlöses, biljettköpare kommer att bli kontaktade. Östersjöfestivalen 2021 kommer att äga rum i månadsskiftet augusti-september. www.balticseafestival.com ::

Göteborgsoperan flyttar in i Skövde kulturhus

Göteborgsoperans Skövdescen flyttar in i Skövdes kulturhus den 1 januari 2021. Allt för att öka den regionala verksamheten i Västra Götaland. Efter många år på Eric Ugglas plats har arbetet med att hitta nya lokaler för GO:s regionala verksamhet pågått sedan i fjol. Att Skövde kulturhus blir en ny scen innebär att de regionala uppsättningarna kommer att få sina premiärer i Skövde för att senare turnera i regionen, allt enligt Göteborgsoperans uppdrag. Avtalet med kulturhuset gäller till och med den 31 december 2023 med möjlighet till förlängning. :: Sören Tranberg

1. Jessica Elevant. 2. Agneta Eichenholz. 3. Sabina Bisholt.
Foto: Erik Lundbäck. 4. Erik Mikael Karlsson. Foto: Carolina Romare.
5. Skövde kulturhus. Foto: Tuana.

VATTNÄS KONSERTLADA

IM TREIBHAUS

EN OPERA OM
MATHILDE WESENDONCK
OCH RICHARD WAGNER

Musik	STAFFAN STORM
Libretto	EBBA WITT-BRATTSTRÖM
Dirigent	FREDRIK BURSTEDT
Regi	MARTYNA KAISER
Scenografi	BERND JANUSCH
Orkester	VATTNÄS KAMMARORKESTER

Vattnäs Konsertlada, operahuset med 300 platser vid Orsasjöns strand utanför Mora, räknas till en av landets viktigaste sommarscener för opera. Sommaren 2021 spelas Im Treibhaus, en konsert med unga stjärnskott och en picknickgala.

UPPSKJUTET TILL 2021

FÖR BILJETHANTERING, KONTAKTA VISITDALARNA
WWW.VISITDALARNA.SE + 0771- 626262

Fallet Makropulos

Spelåret
2020/2021

Malmö Opera

Malmö Opera bjuder på tre operapremiärer

Malmö Opera inleder säsongen på Stora scenen med **Jule Styne**-musikalen *Funny Girl*, som är baserad på burleskstjärnan Fanny Brices liv. Det här var Barbra Streisands genombrottsroll 1968. I Malmö görs rollen av **Sanna Nielsen**. I övriga roller återfinns **Alexander Lycke**, **Marianne Mörck**, **Ann-Louise Hanson**, **Oscar Pierrou Lindén** och **Johan Rabæus**. **Ronny Danielsson** regisserar, **Martin Chocholousek** gör scenografin och **Camilla Thulin** svarar för kostymerna. Premiär den 4 september och sedan följer ytterligare 33 föreställningar t.o.m. den 13 december.

Säsongens första operapremiär blir **Giuseppe Verdis** sista opera *Falstaff*. Titelrollen görs av den österrikiske barytonen **Martin Winkler**, känd för Stockholmsoperans publik som Klingsor i Christof Loys *Parsifal*-uppsättning och som Alberich i *Nibelungens ring* i Bayreuth premiäråret 2013. I övriga roller: **Orhan Yildiz** (Ford), **Nicole Heaston** (Alice Ford), **Ewa Wolak/Maria Streiffert** (Mrs Quickly), **Sabina Bisholt** (Nanetta), **Sehoon Moon** (Fenton) och **Matilda Paulsson** (Meg Page). För regin svarar **Lotte de Beer**. **Christof Hetzer** ansvarar för både scenografi och kostymer. Dirigent är **Steven Sloane**. Verdioperan spelas tolv gånger mellan den 7 november och 17 januari 2021.

Fredrik Kempes musikal *Så som i himmelen*, som bygger på filmen med samma namn, får premiär den 5 februari. För manuset svarar **Kay** och **Carin Pollak**. Regissör är **Edward af Sillén**, medan **Anders Eljas** dirigerar Malmö Operas orkester. I rollistan återfinns flera av våra främsta musikalartister, som t.ex. **Fredrik Lycke**, **Ester Hedlund**, **Jenny Holmgren**, **Erik Gullbransson** och **Åsa Fång**. *Så som i himmelen* ges 36 gånger t.o.m. den 29 april.

Leoš Janáčeks opera *Fallet Makropulos* handlar om den närmast odödliga Emilia Marty – alltid under olika skepnader under operans gång med initialerna E.M. – som blir 337 år gammal. **Agneta Eichenholz** kommer att gestalta denna mångfacetterade roll och det gör hon tillsammans med bl.a. **Daniel Frank** (Albert Gregor), **Tommi Hakala** (Jaroslav Prus), **Lars Arvidson** (Kolonaty). **Elisabeth Linton** regisserar och **Patrik Ringborg** dirigerar. Premiär den 20 mars och sedan följer sju föreställningar t.o.m. den 25 april.

Våren 2021 blir det världspremiär för **Philip Glass** nyskrivna opera *Cirkus Days and Nights*. Librettister är **David Henry Hwang** och **Tilde Björnfors**. Verket är baserat på en dikt av **Robert Lax**. Detta är en samproduktion mellan Malmö Opera och Cirkus Cirkör. Björnfors svarar också för regi och koncept. Scenograf och kostymör är **Magdalena Åberg**, medan **Ellen Ruge** gör ljussättningen. **Minna Weurlander** leder ett kapell som består av ackordeon, saxofon, trombon, trumpet, horn/tuba och violin. Solister meddelas senare. Medverkar gör också Malmö Operas kör och flera cirkusartister. Urpremiären äger rum den 29 maj och sedan ges ytterligare nio tillfällen att se föreställningen t.o.m. den 13 juni.

Malmö Opera på turné

Malmö Opera åker ut på turné i sommar med *Förvandlingar i helvetet*. Tonsättaren **Isabelle Aboulkers** absurda historia handlar om en mördare och en ateist som hamnar i helvetet. För regi och översättning svarar **Ditte Hammar**. I rollerna **Tor Lind**, **Hanna Fritzson**, **Linnea Andreassen** och **Teresia Bokor**. Denna Skåne-turné får premiär den 25 juli.

Turnéversionen av *Così fan tutte*, som är satt i modern tonårsmiljö, spelas med flera av Malmö Operas masterstudenter i rollerna. **Elisabet Einarsdóttir**, **Annie Fredriksson**, **Carl Ackerfeldt**, **Per Lindström**, **Kristine Nowlain** och **Caspar Engdahl**. Regissör är **Jonas Österberg Nilsson** och kapellmästare **Bo Wannefors**. Premiär den 12 september och därefter spelas uppsättningen både på turné och på Operaverkstan i Malmö.

På Operaverkstan spelas också några mindre produktioner, som t.ex. *Väntarna* – **Lars Johan Werles** tonsättning av **Werner Aspenströms** poetiska barnsaga om några dockor och nallar som väntar på sin ägare. Spelperiod: mellan den 13 februari och 20 mars. 🎭
www.malmoopera.se

*Sidan 8-9: Fallet Makropulos. Foto: Anna W Thorbjörnsson.
Falstaff. Foto: Christof Hetzer.*

Wermland Opera

Wermland Opera spelar musikal och en italiensk opera-double bill

Wermland Opera inleder säsongen på stora scenen med musikalen *I Love You, You're Perfect, Now Change* den 14 januari 2021. Det är en musikkomedi med libretto och sångtexter av **Joe DiPietro** och musik av **Jimmy Roberts**. Musikalen innehar fortfarande andra platsen av att vara den längsta långköraren på Off-Broadwy. Verket var också nominerat till Outer Critics Circle Award som den bästa Off-Broadwaymusikalen 1997.

Nu väntar Sverigepremiären i **Markus Virtas** regi. För scenografin svarar **Karl Runqvist** och **Erika Öhman**. I rollistan återfinns **Christer Nerfont**, **Cecilie Nerfont Thorgersen**, **Pia Ternström** och

Oskar Roslund. Dirigent är **Johan Siberg**. Spelperioden på Karlstad teater sträcker sig mellan den 14 och 30 januari och därefter väntar en turné på obestämd tid.

Säsongens enda operapremiär är en double bill, **Ruggiero Leoncavallos** *Pajazzo* och **Giacomo Puccinis** *Gianni Schicchi*. Dirigent är Wermland Operas chefsdirigent **Johannes Gustavsson**. Spelperiod: mellan den 17 februari och 20 mars. I skrivande stund är det inte klart med varken team eller vilka som ska sjunga. 🎭
www.wermlandopera.com

Wiener Staatsoper

Wiener Staatsoper bjuder på tio operapremiärer nästa säsong

Först ut är *Madama Butterfly* den 7 september i regi av **Anthony Minghella** och **Carolyn Choa**. Därmed har Wienoperan skrotat sin äldsta uppsättning i repertoaren, den förra *Madama Butterfly* från 1957. Stockholmsbekanta **Asmik Grigorian** gör Cio-Cio-San, medan **Philippe Jordan** dirigerar Orchester der Wiener Staatsoper. Uppsättningen ges tolv gånger t.o.m. den 9 april 2021.

Mozartoperan *Enleveringen ur seraljen* får premiär den 12 oktober i **Hans Neuenfels** regi och det innebär att sångrollerna kommer att dubbleras med skådespelarinsatser. Konstanze sjungs av **Lisette Oropesa**, **Daniel Behle** gestaltar Belmonte medan **Regula Mühlemann** kommer att kvilla som Blondchen. Dirigent är **Antonello Manacorda**. Det blir åtta föreställningar t.o.m. den 18 juni.

Säsongens tredje premiär blir **Pjotr Tjajkovskijs** *Eugen Onegin* med **André Schuen** i titelrollen. Tatjana görs av den unga lovande georgiska sopranen **Tamuna Gochashvili**, medan Lenskij sjungs av den utmärkte ukrainske tenoren **Bogdan Volkov**, som nyligen gjorde samma roll i Oslo (se OPERA nr 2/20).

Hans Werner Henzes opera *Das verrottene Meer* med libretto av **Hans-Ulrich Treichel**, som bygger på **Yukio Mishimas** roman "Sjömannen som föll i onåd hos havet" är nästa premiär. Operan uruppfördes på Deutsche Oper i Berlin 1990. Ett mycket välrenommerat team tar sig an verket: **Jossi Wieler** och **Sergio Morabito** (regi), **Anna Viebrock** (scenografi och kostym) och allt dirigeras av **Simone Young**. Solister är **Vera-Lotte Boecker**, **Josh Lovell** och **Bo Skovhus**. Premiär på luciadagen den 13 december och sedan följer ytterligare fyra framföranden t.o.m. den 21 december.

En ny *Carmen*-uppsättning får premiär den 6 februari 2021 i **Calixto Bieitos** regi. Premiärlaget består av bl.a. **Anita Rachvelishvili** som Carmen, **Charles Castronovo** sjunger Don José och **Erwin Schrott** gör Escamillo. *Carmen* dirigeras av **Andrés Orozco-Estrada**. Uppsättningen ges tio gånger t.o.m. den 9 juni.

Giuseppe Verdis *La Traviata* får premiär den 4 mars med **Pretty Yende** som Violetta och **Frédéric Antoun** som Alfredo. För regin

svarar **Simon Stone**, medan **Giacomo Sagripanti** dirigerar denna outslitliga opera. Uppsättningen ges bara sex gånger t.o.m. den 20 mars.

En ny *Parsifal* väntar trots att senaste uppsättningen på Wienoperan hade premiär så sent som våren 2017, då med **Nina Stemme** som Kundry. Nu är det **Elina Garanča** som tar sig an denna dubbelnatur, vilket också är rolldebut för sångerskan. **Jonas Kaufmann** sjunger titelrollen, **Ludovic Tézier** gestaltar den lidande Amfortas, **Georg Zeppenfeld** gör Gurnemanz, medan **Wolfgang Koch** tar sig an Klingsors roll. **Kirill Serebrennikov** svarar såväl för regi, scenografi som kostymer. **Philippe Jordan** dirigerar detta sceninvigningsfestspel. Premiär blir det på skärtorsdagen den 1 april och därefter följer tre föreställningar t.o.m. den 11 april.

Charles Gounods magnum opus *Faust* får premiär den 23 april i **Frank Castorfs** regi och i scenografi av parhästen **Aleksandar Denić**. **Juan Diego Flórez** rolldebuterar som Faust, **Nicole Car Marguerite** och **Adam Palka** Mefistofeles. **Bertrand de Billy** dirigerar de fyra föreställningarna t.o.m. den 2 maj.

Claudio Monteverdis *Poppeas kröning* sätts upp av koreografen **Jan Lauwers**, som även svarar för regi och scenografi. I ledande roller återfinns den slovakiska sopranen **Slávka Zámečnicková** (Poppea), **Kate Lindsey** (Nero), **Xavier Sabata** (Ottone) och **Willard White** (Seneca). **Pablo Heras-Casado** dirigerar de fem föreställningarna mellan den 22 maj och 8 juni.

Säsongens sista premiär blir **Verdis** *Macbeth* i **Barrie Koskys** regi. **Philippe Jordan** dirigerar. *Macbeth* görs av **Luca Salsi**, **Anna Netrebko** sjunger Lady Macbeth och **Roberto Tagliavini** Banquo. Verdioperan spelas sex gånger mellan den 10 och 28 juni. :||
www.wiener-staatsoper.at

Finlands Nationalopera

Finlands Nationalopera bjuder på fyra premiärer och sju repriser

Säsongen inleds och avslutas med var sin premiär på en *Ringendel*. Först ut är *Valkyrian* i **Anna Kelos** regi och med **Esa-Pekka Salonen** på dirigentpulten. **Tommi Hakala** gestaltar Wotan, **Johanna Rusanen** älsklingsdottern Brünnhilde. Tvillingparet Siegmund och Sieglinde sjungs av **Joachim Bäckström** och **Miina-Liisa Värelä**. **Jyrki Korhonen** gör den hotfulle Hunding, medan operachefen själv, **Lilli Paasikivi**, tar sig an Frickas roll. Premiär den 28 augusti och totalt spelas *Valkyrian* sex gånger t.o.m. den 16 september.

Ringens tredje del *Siegfried* får premiär den 14 maj 2021. Siegfried sjungs av den amerikanske hjältetenoren **Daniel Brenna**, som också gör samma roll under nästa säsong i Göteborgsoperans uppsättning. I Helsingfors gör **Johanna Rusanen** Brünnhilde och **Tommi Hakala** Vandraren. **Jukka Rasilainen** gestaltar svartalfen Alberich. *Siegfried* ges sex gånger t.o.m. den 1 juni.

Kaija Saariahos senaste opera *Innocence* med libretto av **Sofi Oksanen** är ett skakande verk som rör sig på två tidsplan. Det handlar om tragiska upplevelser i det förflutna, om tidens gång och om frigörelse. Operan skulle ha fått sin urpremiär under sommarens festspel i Aix-en-Provence men coronapandemin satte stopp för det. Så urpremiären kommer i stället att äga rum i Helsingfors den 29 januari 2021. Detta är en samproduktion mellan Aix-en-Provence, Finlands Nationalopera, Covent Garden, Amsterdamoperan och San Francisco Opera. Två dirigenter alternerar och det är **Susanna Mälkki** och **Clément Mao-Tokacs**. För regi och dramaturgi svarar **Simon Stone**, medan **Chloe Lamford** är scenograf. I den digra rollistan återfinns bl.a. **Jenny Carlstedt**, **Anu Korsi**, **Toumas Pursio**, **Iida Antala**, **Markus Nykänen** och **Jukka Rasilainen**. *Innocence* spelas nio gånger t.o.m. den 23 februari.

Säsongens tredje operapremiär är en double bill – de säkra parhästarna *Cavalleria rusticana* och *Pajazzo*. Detta är ursprungligen en Covent Garden-produktion i regi av **Damiano Michieletto**.

Den här versionen spelades på Göteborgsoperan vintern 2019. I Helsingfors sjungs Santuzza av **Niina Keitel**, **Eduardo Aladren** gör Turiddu och den svikne Alfio är **Ángel Óreda**, som även gör Tonio i *Pajazzo*. Huvudrollerna Canio och Nedda sjungs av **Mika Pohjonen** och **Marjukka Tepponen**.

Sju repriser bjuds det också på under säsongen. *Trubaduren* (11/9–11/10), **Ole Anders Tandbergs** uppsättning av **Sjostakovitjs** *Lady Macbeth från Mtsensk* (10–23/10), som tidigare har spelats på Den Norske Opera i Oslo och Deutsche Oper i Berlin. **Jaako Kuusistos** opera *Is* efter **Ulla-Lena Lundbergs** prisbelönta roman återkommer med tio föreställningar (22/10–19/11). *Glada änkan* återkommer efter att ha legat i malpåse under nio år (20/11–31/12). Mozarts *Figaros bröllop* ges mellan den 15 december och 9 januari. **David Radoks** Göteborgsuppsättning av **Benjamin Brittens** *Peter Grimes* lånas ut till Helsingforsoperan och ges fyra gånger mellan den 12 och 24 februari. *Madama Butterfly* i japanen **Yoshi Oidas** regi har spelats i två omgångar på Göteborgsoperan, nu ges den i Helsingfors mellan den 6 och 25 mars. :|| www.oopperabaletti.fi

Sören Tranberg

CIRCUS DAYS AND NIGHTS

Världspremiär 29 maj 2021

EN NY CIRKUSOPERA AV PHILIP GLASS

Libretto av David Henry Hwang & Tilde Björfors
Baserat på dikter av Robert Lax
Regi av Tilde Björfors

**CIRKUS
CIRKOR**

BILJETTER & INFO

.....
Malmö våren-21: malmoopera.se
Stockholm hösten-21: cirkor.se

MALMÖ OPERA

Köpenhamnsoperan

Sju operapremiärer på Köpenhamnsoperan

Det är bara fem år sedan Det Kongelige Teater i Köpenhamn hade sin senaste premiär av *Trollflöjten*, men ändå inleder man säsongen 2020/21 den 30 augusti med en ny *Trollflöjten*, signerad **Barrie Kosky**, chef för Komische Oper i Berlin. Numera också flitigt dirigerande stjärnviolinisten **Nikolaj Znaider** leder orkestern, **Joachim Bäckström** är Tamino och **Sofie Elkjær Jensen** Pamina. **Stephen Milling** gör glädjande nog återbesök på sin gamla hemmascen som Sarastro.

Milling stannar även till nästa premiär, redan den 27 september, då han sjunger Rocco i **Beethovens** *Fidelio*, ett obligatoriskt verk på många scener detta Beethovenska jubileumsår. Uppsättningen regisseras av operachefen själv, **John Fulljames**, och är ett samarbete med både Nederländerna och Polen. Titelrollen sjungs av **Ann Petersen**, medan hennes fängslade make Florestan görs av **Niels Jørgen Riis**. Förutom Milling återfinns två andra internationella stjärnor i rollistan, **Thomas Johannes Mayer** som Don Pizarro och **Mary Bevan** som Marzelline. **Joana Carneiro** dirigerar.

Höstens tredje premiär blir **Verdis** *Simon Boccanegra* den 23 oktober. Det är en uppsättning från Opera Vlaanderen i regi av **David Hermann**, medan **Alexander Vedernikov** leder sitt kungliga kapell. Som den genovesiske dogen Simone den bulgariske barytonen **Kiril Manolov**, medan **Gisela Stille** rolldebuterar som hans återfunna dotter Amelia. Simones antagonist Fiesco sjungs av basen **Gianluca Buratto**.

Under hösten kommer man också att uppföra **David Bruces** opera *Intet* om ungdomliga problem med klimatångest, droger och digital överklighetskänsla. Stor samtidsnärvaro där alltså, och unga sångare och musiker kommer att samagera med husets proffs. **Martin Lyngbo** regisserar.

Åter till repertoarens huvudfåra i nästa stora premiär den 30 januari, **Puccinis** *Madame Butterfly*. Till den har man försäkrat sig om två ostasiatiska sopraner som alternerar i huvudrollen: **Karah Son**, som gjorde rollen härom året i Göteborg, och **Li Keng**. **Raffaele Abete** har uppgiften att ge liv åt den svekfulle Pinkerton. **Amon Miyamoto** regisserar och **Paolo Carignani** dirigerar.

I april blir det på den lilla scenen Takkelloftet urpremiär på en ny opera av den unga danska tonsättaren **Line Tjørnhøj**, *Luft*. Den är specialskriven för sopranen **Sofie Elkjær Jensen**, som har att gestalta en dotter som försöker bryta sig loss från en familj präglad av våld och missbruk. **Ian Ryan** dirigerar och **Mellika Melouani** regisserar. Även svensk inblandning i dramaturgin genom **Magnus Lindman**.

Säsongen avslutas med årets traditionella samarbete med **Lars Ulrik Mortensen** och Concerto Copenhagen. Dock ingen barockopera denna gång utan en föreställning som kallas *Light – Bach dances*, där också **Hofesh Shechters** danskompani deltar. På scenen framförs ett slags version av några Bachkantater. Sjunger mer än dansar gör bland andra sopranen **Mary Bevan** och mezzon **Elisabeth Jansson**.

Under säsongen kommer också ett konsertant framförande av **Richard Strauss** *Daphne* med **Gisela Stille** i titelrollen och repriser på fjolårets uppsättning av *Così fan tutte* och **Keith Warners** iscensättning av **Wagners** *Parsifal* från 2012, nu med **Alexander Vedernikov** på dirigentpulten. **Johan Reuter** sjunger både Amfortas och Klingsor, **Sami Luttinen** Gurnemanz, **Niels Jørgen Riis** titelrollen och **Ann Petersen** Kundry. :|| www.kglteater.dk

Lennart Bromander

En folkkär hofsångerska

Hjördis Schymberg tillhör 1900-talets legendariska stora operasångare. En lyrisk sopran med dramatisk nerv. I boken om hennes liv ger författaren och sångaren Jan Hammarlund många intressanta och roliga inblickar i hennes liv. Från en materiellt fattig men kulturellt rik barndom i Norrland till 25 år som ledande sopran vid Stockholmsoperan, gästspel på Metropolitan, Covent Garden, i Italien, på alla nordiska operascener, ett drygt 60-tal roller och bejublade konsertframträdanden i hög ålder. I den rikt illustrerade biografien berättar Hjördis själv på sitt temperamentsfulla och humoristiska vis – kompletterat av Jan Hammarlunds kommentarer, fynd i

olika arkiv, offentliga och privata intervjuer samt minnesanteckningar från deras möten. Flera av hennes forna elever bland annat Sylvia Lindenstrand, Laila Andersson Palme och Erland Hagegård bidrar med mycket spännande berättelser och minnesbilder.

Sångerskans barndomshem Schymbergsgården på Alnö finns bevarad och drivs av Schymbergsstiftelsen, som enligt Hjördis önskan fyller den med kulturellt liv som på olika sätt blir till gagn för unga musiker, sångare och konstnärer. Det är också Stiftelsen som ger ut denna biografi.

Planerad bokrelease: 22 augusti, Grand Hotel Stockholm.

Hjördis Schymberg

– sågverksjätan som blev hofsångerska

Jan Hammarlund

Innehåller en CD med delvis tidigare ej publicerade inspelningar i samarbete med skivbolaget Alta Nova.

Boken finns i väl sorterade bokhandlare, både i butik och på nätet.

ISBN 978-91-985688-0-6

designsundsvall.se

info@designsundsvall.se

Johannes *Martin Kränzle*

*OPERAs Sören Tranberg intervjuade den tyske barytonen Johannes Martin Kränzle när han gestaltade Riddar Blåskägg i Béla Bartóks opera i Stockholms konsert-
hus. Kränzle har varit verksam som sångare i drygt 30 år och har 120 roller i bagaget. Han har utsetts till Årets sångare av det tyska operamagasinet Opernwelt två gånger och i fjol fick han det eftertraktade tyska teaterpriset Faust. Mitt i karriären drabbades han av en mycket allvarlig sjukdom där överlevnadschanserna var små, men mot alla odds kom han tillbaka och efter 18 månaders bortovaro stod han åter på scen.*

TEXT: SÖREN TRANBERG

"Frankfurtåren var mycket viktiga för min utveckling, för här byggde jag upp min kärnrepertoar"

Johannes Martin Kränzle är född 1962 i Augsburg i södra Tyskland. Redan under sin gymnasietid spelade han violin och komponerade två operor. Under ett år studerade han regi i Hamburg, medan sångutbildningen förlades till Hochschule für Musik und Darstellende Kunst i Frankfurt am Main under fem år för sångpedagogen Martin Gründler (1918–2004). Kränzles första engagemang var på operan i Dortmund 1987 och här stannade han under fyra säsonger, följt av Hannoveroperan 1991–97. Därefter tillhörde han den fasta ensemblen vid Frankfurtoperan i sexton år och nu är han frilansare.

– Frankfurtåren var mycket viktiga för min utveckling, för här byggde jag upp min kärnrepertoar. Jag har alltid varit intresserad av det sceniska uttrycket och med Michael Gielen som chefsdirigent, Klaus Zehelein som chefsdramaturg (sedermera framgångsrik operachef i Stuttgart under 15 år, red.anm.) och regissörer som Ruth Berghaus och Christof Nel var det en fantastiskt dynamisk tid. De hade en politisk vision för teatern och dess uttrycks kraft, innehåll och sceniska uttryck. Nu finns tendenser när det gäller regi i riktning mot mer underhållningsteater vilket oroar mig. Det finns undantag bland regissörer som t.ex. Christof Loy och Barrie Kosky, vilka jag ofta arbetat ihop med, säger Johannes Martin Kränzle.

Med Barrie Kosky har du bl.a. samarbetat i *Mästersångarna i Nürnberg* vid festspelen i Bayreuth i din paradroll Beckmesser.

I den rollen debuterade du på Metropolitan i New York 2014 efter att ha gjort den första gången i Köln och senare vid festspelen i Glyndebourne.

– Barrie Kosky är den förste judiske regissör som har fått regissera *Mästersångarna* i festspelshuset och hans iscensättning kretsar kring Wagner (Hans Sachs) och hans samtid. Beckmesser framställdes som den judiske dirigenten Hermann Levi, som uruppförde *Parsifal* 1882. Jag kände bara till honom lite vagt, så jag fick fördjupa mig kring Levi och den epok han verkade i. Det är mitt tillvägagångssätt när jag ska ta mig an nya roller. I *Mästersångarna* finns det väldigt mycket humor som måste lyftas fram. Verket är som en spieloper likt en Lortzingopera. Sedan får Beckmesser inte bara bli en karikatyr utan han måste gestaltas med de fel och brister han har som person.

Under din tid i Frankfurt sjöng du en mängd olika roller, allt från Hans Werner Henzes *Boulevard Solitude* (en Manon Lescauthistoria), Prus i Janáček's *Fallet Makropulos*, en mängd Mozartroller, Wolfram i *Tannhäuser*, greve Tomskij i *Spader dam* och Gunther i *Ragnarök*. Hela *Nibelungens ring* från Oper Frankfurt som förresten också finns utgiven på det tyska skivbolaget Oehms Classic.

– Jag ser mig själv mer som en teamplayer och tycker inte om den stjärnstatus som finns och tillåts odlas inom operavärlden.

3

Det har varit mycket lärorikt att få göra många väsensskilda gestalter och sjunga mycket skiftande partier. Outsideroller som varit oerhört intressanta att få göra var Billy Budd i Brittens opera (Hannover) och även Wozzeck på Parisoperan. Likaså Skogvaktaren i Janáček's *Den listiga lilla räven*, som jag gjorde på Deutsche Oper i Berlin.

När det gäller två andra Janáčekroller, Prus i *Fallet Makropulos* och Šiškov i *Från de dödas hus*, åkte jag till Prag och arbetade med en tjeckisk språkcoach under en lång period bara för att försöka förstå språket och få rätt uttal. Šiškov, som är en livstidsdömd mördare, har en 20 minuters lång monolog – en livssaga – som fånge i ett straffläger i Sibirien. Då gäller det att man kan och förstår varenda nyans och vet vad man gör. Det är en roll som pendlar mellan stora introverta själsdjup och utåtriktad expressivitet – en psykologisk resa i en människas inre.

För gestaltningen av Šiškov fick Kränzle Opernwelts utmärkelse "Sänger des Jahres" 2018, vilket var andra gången för honom. Det är de tyska kritikerna som utser en mängd olika kategorier inom operavärlden. Utnämningen fick Kränzle första gången 2011 efter att ha gjort den ledande rollen N. (Nietzsche) i Wolfgang Rihms opera *Dionysos* vid Salzburgfestspelen, där sångaren debuterade i Händels *Theodora* 2009.

– Från början var det meningen att Matthias Goerne skulle ha gjort rollen, men han hoppade av. Med kort varsel fick jag studera in partiet och Rihm skrev om vissa delar så att det passade min röst bättre. Det var en spännande utmaning.

En annan viktig person för dig måste Daniel Barenboim ha varit, för med honom debuterade du både på Staatsoper i Berlin och sedan på La Scala i Milano som Alberich i *Nibelungens ring*.

– Vårt samarbete har betytt mycket för mig. Jag är i grunden en kavaljersbaryton och absolut inte någon hjältebaryton, utan mer en sängskådespelare som är bra på att mejsla ut karaktärer.

På samma scener gjorde Kränzle även Grijsnoj i Rimskij-Korsakovs *Tsarbruden* med Barenboim och regissören Dimitri Tcherniakov – en mycket lovordad uppsättning som också finns utgiven på dvd.

– *Tsarbruden* är en fantastiskt intressant och mångskiftad opera. Vi spelar alldeles för få ryska 1800-talsoperor, något som man borde ändra på.

I Stockholms konserthus medverkade Johannes Martin Kränzle och Nina Stemme i *Riddar Blåskäggs borg* i Bengt Gomér's regi och scenografi i januari 2019. Bartóks opera kombinerades med Arnold Schönbergs monodrama *Erwartung*, där Katarina Karnéus gestaltade den irrande kvinnan i skogen som letar efter sin älskade som övergivit henne.

– Det var roligt att få framträda i Stockholm och samarbeta med betydelsefulla personer. Stemme känner jag sedan tidigare och med Karnéus har jag medverkat vid ett konsertant framförande av *Rhenguldet* i Elbphilharmonie i Hamburg. Blåskägg hade jag gjort tidigare i Frankfurt mot Claudia Mahnke.

I vissa roller som Kränzle gestaltar på scen är döden ständigt närvarande och tidigt år 2015 drabbade det honom privat som ett blixtnedslag. Han diagnosticerades för Myelodyplastiskt syndrom (MDS). En elakartad sjukdom i benmärgen som ofta leder till blodbrist och brist på vita blodkroppar. Det finns också en risk att man akut kan få myeloid leukemi. Ofta är det äldre personer som drabbas och överlevnadsprognosen är inte god.

– Jag genomgick en lyckad stamcellsoperation. Jag fick benmärg av min yngre bror. Min viktförlust var hela 17 kilo. Tålmodigt kämpade jag mig tillbaka till livet, för mitt sikte var bara att överleva och någon tanke på ett liv som operasångare hade jag inte. Under konvalescensperioden komponerade jag en stråkkvartett för lägre röst, "Liebe um Lieder". Min hustru, Lena Haselmann som är mezzosopran, uruppförde stycket. Hon är född i Heidelberg av tysk-norska föräldrar – så Norge är välbekant för mig. Min fru har jag mycket att tacka för, inte minst under sjukdomsperioden.

Ödmjukheten inför livet är påtaglig under intervjun. Återhämtningen gick ovanligt bra och efter 18 månader stod Kränzle åter på scen och gjorde sin Covent Garden-debut.

– Christof Loy satte upp *Così fan tutte* och jag var uppsatt som Don Alfonso. Operaledningen ville att jag skulle få chansen så de hade en cover i bakfickan om det inte skulle fungera. Agerandet på scen kan vara slitsamt och Loy såg till att scenerierna inte blev allt för komplicerade eftersom jag inte hade total kroppslig kraft ännu. Men rösten fanns där som tidigare.

Intervjun har kompletterats nyligen med att coronapandemin har satt stopp för operaföreställningar under hela våren och ett par nya roller som Kränzle skulle ha gjort har inte blivit av. De får i stället skjutas på framtiden, bl.a. Klingsor i *Parsifal* på Münchenoperan och titelrollen i Olivier Messiaens *Saint François d'Assise* på Elbphilharmonien. Hans senaste nya roll var Don Pasquale i Donizettis

"Det var roligt att få framträda i Stockholm"

5

opera på Zürichoperan strax före jul i Loys regi. En kritiker berömdde Kränzle där för att vara ”specialist på ambivalenta karaktärer”.

– Coronapandemin har också betytt isolering i mitt hem i Frankfurt och tid för musicerande med min hustru. Vi spelar båda violin. Jag har fördjupat mig med att studera ryska. Det finns en mängd rysk litteratur som jag vill kunna läsa på originalspråk.

– Det är mycket besvärligt för oss som är frilanssångare, inte minst för den yngre generationen som ännu inte har kunnat göra sig en karriär. I min delstat Hessen finns det ingen möjlighet att få ekonomisk kompensation för ekonomiskt bortfall. Den möjligheten finns i andra delstater och eftersom Tyskland är en federal stat så ser det ut så här.

Vi måste också prata lite om att du undervisar.

– Jag hade en gästprofessur på 30 procent vid Hochschule für Musik und Tanz i Köln mellan 2013 och 2018. Sedan jag vann Prêmio Grande Premio i Rio de Janeiro i Brasilien 1991 har jag

haft en gästprofessur i Natal, ett åtagande som det inte går att arbeta med just nu.

Men om höstsäsongen blir av väntar några nya roller ...

– Ja, Rangoni i *Boris Godunov* på Zürichoperan och Pappan i *Hans och Greta* i Wiesbaden. Däremellan Gunther i *Ragnarök* i Paris och året kanske kan avslutas på nyårsafton med Eisenstein i *Läderlappen* på Bayerische Staatsoper i München. Vem vet? 🎭

1. *Don Pasquale*, Oper Zürich, 2019. Foto: Monika Rittershaus.
2. Johannes Martin Kränzle och Gun-Brit Barkmin i *Wozzeck*, Opéra national de Paris, 2017. Foto: Emilie Brouchon.
3. Beckmesser i *Mästersångarna i Nürnberg*, Bayreuther Festspiele, 2019. Foto: Enrico Nawrath.
4. *Från de dödas hus*, Oper Frankfurt, 2018. Foto: Monika Rittershaus.
5. Johannes Martin Kränzle och Nina Stemme i *Riddar Bläskäggs borg*, Stockholms konserthus, 2019. Foto: Mats Bäcker.

HJÄLP OPERA ATT ÖVERLEVA I 40 ÅR TILL!

**Hjälp Tidskriften OPERA att klara av coronakrisen med din donation!
Vi firade 40 år förra våren och vi vill finnas kvar i minst 40 år till!**

Coronapandemin har slagit hårt mot det klassiska musikkivet, och inte minst mot våra opera-institutioner och svenska sommaroperor. All verksamhet är inställd i sommar. Tidskriften OPERA är också drabbad. Större delen av våra intäkter kommer från annonser. Efter en drastisk nergång i försäljningen i både vårt vår- och sommarnummer – beroende på alla inställda sommaroperor och sångtävlingar – kommer vi knappast överleva utan extern hjälp.

OPERA är Nordens enda operatidskrift som regelbundet bevakar såväl det svenska som det internationella operalivet, inte minst våra svenska utlandssångare. OPERA har en unik bredd och djup och det skulle var en enorm förlust om vi inte finns längre.

Dessvärre har regeringen inte avsatt några extra medel till kulturtidskrifterna. Trots flera påstötningar hos Kulturrådet är inte finansieringsfrågan löst. Och det är ytterst tveksamt om det överhuvudtaget kommer något stöd från det hållet.

Därför vänder vi oss till alla musik-, opera- och kulturintresserade och ber er stödja OPERA med ett valfritt belopp. Ert generösa bidrag kan säkra vår överlevnad och fortsatta planerade utgivningar. Genom ditt bidrag bidrar du också till att våra skribenter, formgivare, fotografer, tryckeri och vår prenumerationsservice inte förlorar sina uppdrag.

Bankgiro: 5701-7857

Om du inte redan prenumererar på OPERA så uppmanar vi dig att göra det. Du som är prenumerant får gärna ge bort OPERA till både vänner och bekanta. Fem nummer för 525:-.

Mejla till: st@tidskriftenopera.nu

Presumptiva annonsörer är också givetvis välkomna att annonsera i våra kommande utgåvor. Det går också bra profilannonsera om din verksamhet. Ta kontakt med vår annons säljare på Swartling & Bergström: anders@sb-media.se

Vi vet inte när coronakrisen är över och när vi kan se ljuset i tunneln, så ditt bidrag är av största vikt.

Stort tack för din hjälp!

Sören Tranberg
Chefredaktör

IN. STÄLL DA

operafestivaler och sommarverksamheter

Under våren har alla operahus ställt in sina verksamheter. Gradvis har nu många europeiska länder släppt på restriktioner och karantänsbestämmelser. Men trots det blir merparten av sommarens operaevenemang ändå inte av eftersom osäkerheten om framtiden varit stor och festivaler och sommaruppsättningar kräver omsorgsfull planering och marknadsföring.

Merparten av svenska sommaroperor brukar spelas i juli och augusti, och de nya rekommenderade reserestriktionerna inom Sverige gäller fr.o.m. den 13 juni. Dessutom får bara ett begränsat antal friska människor träffas på samma plats samtidigt. Därför har detta lett till ett tvärstopp för opera i sommar. Vilket i sin tur leder till en lång rad problem för arrangörerna liksom för turistindustrin, inte bara i år utan även de kommande åren.

Här går OPERA igenom svenska sommarverksamheter och europeiska festivaler. Vi listar de scener där man tidigt dragit ner

rullgardinen, liksom några få glädjande ljuspunkter. Det gäller ett par festivaler i Österrike och Italien som faktiskt beräknas äga rum – antagligen i nerskuret skick.

Den som planerar att åka bör hela tiden hålla sig uppdaterad, förändringar kan ske hastigt.

2

3

4

Operasommar i Sverige

Drottningholms Slottsteater ger normalt två uppsättningar varje sommarsäsong. Men i år är föreställningarna inställda till och med augusti. ”Med tungt hjärta”, suckar vd:n och teaterchefen Sofi Lerström.

Händels opera seria *Agrippina*, komponerad till karnevalen i Venedig 1710, spelas i stället den 7–21 augusti 2021. Ansvariga för uppsättningen är Staffan Valdemar Holm och Bente Lykke Møller. Titelrollen sjungs av Ann Hallenberg, som är Artist in Residence på Drottningholm. Den 24–30 maj ges barnföreställningen *Skönheten och Odjuret*, efter André Grétrys på sin tid populära opera *Zémire och Azor* från 1771.

Utställningen *The Queen of Prints* av den svenska designern Max Jenny! visas däremot mellan den 19 september och 11 oktober i Déjeunersalongen. Motiven är från rokokoteatern och dess miljöer.

Operakompaniet Kamraterna skulle den 17 juni haft Sverigepremiär på Philip Glass dansopera *De förskräckliga barnen* (*Les Enfants Terribles*), som vanligt på Årsta Teater i södra Stockholm. Styrelsen har dock beslutat att flytta hela uppsättningen till sommaren 2021.

Folkhälsomyndigheten rekommenderar att endast 50 personer ska vistas samtidigt i en salong, vilket skulle inneburet en publik på högst 40 personer, inräknat de medverkande. Kamraterna har

inte ansett det artistiskt eller ekonomiskt försvarbart att spela för en sådan liten publik. Däremot har Kamraterna planerat en höstproduktion, hemlig än så länge, premiär i november 2020.

Vadstena-Akademien har flyttat urpremiären på den nyskrivna operan *Zebran* till sommaren 2021. Utgångspunkten är två män som flytt sina respektive hemländer på grund av sin sexuella läggning. Musiken är komponerad av Tebogo Monnagotla, tidigare huskompositör på P2, och för librettot står Kerstin Perski. Båda har erfarenheter av föräldrar som tvingats fly. *Zebran* är Vadstena-Akademiens trettiosjunde beställningsverk sedan starten 1964.

”Det är så klart väldigt trist, men tyvärr ett absolut nödvändigt beslut”, säger Nils Spangenberg, vd och konstnärlig ledare.

Kammarmusik-Akademien fullföljs däremot och de ska försöka genomföra konserter och då följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer för medverkande och publik. En utställning om Vadstena-Akademiens historia öppnar på Vadstena slott den 1 juli.

Programmet för **Confidencen Opera & Music Festival 2020** är helt förändrat i år. De planerade verken flyttas till sommaren 2021. Det gäller uppsättningarna av *Venus & Adonis* och *Dido & Aeneas*, utifrån en berättelse ur Ovidius *Metamorfoser*, liksom Henry Purcells hyllningskantat *Hail! Bright Cecilia – Ode to St. Cecilia*.

I augusti ges resten av festivalprogrammet i koncentrerad form mellan den 13 och 16 augusti på Confidencen. Inom festivalens ram har den konstnärlige ledaren Olof Boman instiftat en akademi för unga sångare som vill fördjupa sig i barockens stilideal. De fyra utvalda ska nästa sommar medverka i Purcells hyllningskantat.

Från **Opera på Skäret** kommer samma besked som från övrig svensk sommaropera. *Turandot* är flyttad till nästa sommar och alla biljetter är automatiskt ombokade.

Virusepidemin kommer olägligt för denna operaverksamhet i Bergslagen, som sedan 2004 spelat i ett ombyggt rödmålat virkesmagasin vid sjön Ljusnarens strand. Planen var att nu försöka lansera sig internationellt och till *Turandot* fanns två sångarlag av hög kvalitet.

Redan i april beslöt de ansvariga på **Läckö slott**, på Källandsö vid Väneren utanför Lidköping, att inte genomföra den årliga operafestivalen till sommaren. Iscensättningen av Lars Johan Werles *Tintomara* spelas i stället i juli 2021 med i stort sett samma medverkande.

”Vår publik ska känna sig trygg i nuet – och välkommen i framtiden. Vår glädje ska inte vara någon annans oro”, menar den konstnärliga ledaren Catarina Gnosspeilius.

I slutet av juli i år sker ett förprojekt där 30 sångare och musiker repeterar verket i Lidköping. Om restriktionerna mildras framförs *Tintomara* konsertant på Läckö slotts borggård i sommar. Planer finns på att ge digitala liveutsändningar av operan i konsertform – eller att göra digitala inspelningar för allmänheten.

Nu i juli skulle **Vattnäs Konsertlada** ha gett fyra föreställningar av den nyskrivna operan *Im Treibhaus* komponerad av Staffan Storm med libretto på tyska av Ebba Witt-Brattström. Verket handlar om förhållandet mellan Richard Wagner och Mathilde Wesendonck, en relation som blev ett bärande skäl till att Wagner komponerade *Tristan och Isolde*.

Denna intressanta operahändelse äger i stället rum sommaren 2021 med samma solister. Vattnäs Konsertlada, vid Orsasjön i Dalarna, tar 300 personer. Alltihop startades som ett privat initiativ av sångarparet Anna Larsson och Göran Eliasson för tio år sedan, men i dag finns starka sponsorer och stöd av alla berörda offentliga instanser.

Kungliga Operan har tagit beslut om att ställa in samtliga operaevenemang i Stockholm och på andra ställen i sommar. Varje augusti brukar Kungliga Operan vara en aktiv och uppskattad medverkande på Stockholms kulturfestival, men i år blir det ingen festival. ❏

Ingvar von Malmborg

5

6

7

1. Kungliga Operan. Foto: Isabella Englund.
2. Drottningholms Slottsteater.
3. Operakompaniet Kamraterna, *De förskräckliga barnen*. Foto: Maximilian Mellfors.
4. Vadstena-Akademien.
5. Confidencen.
6. *En turk i Italien*, 2017, Läckö slott. Foto: Daniel Strandroth.
7. Vattnäs Konsertlada. Foto: Vattnäs Konsertlada.

Utländska festivaler

Bayreuther Festspiele, Bayreuth

Festspelens tre största ägare – Tyska förbundsstaten, delstaten Bayern och staden Bayreuth – har skjutit på alla evenemang till nästa sommar. Då kan vi se *Den flygande holländaren* (nyuppsättning), *Tannhäuser*, *Lohengrin* och *Mästersångarna i Nürnberg*. Årets planerade nyinscenering av *Nibelungens ring* flyttas troligen till sommaren 2022.

”För kulturlivet är annulleringen en bitter förlust. Den långa festivaltraditionen har ett högt värde för bayerskt kulturliv”, säger delstatens kulturminister Bernd Sibler.

Savonlinna Operafestival

Operafestivalen i Savonlinna (Nyslott) drar varje sommar 70 000 operaälskare och är Finlands största kulturevenemang. Dessvärre blir det ingen opera på borgen Olofsborg i år. ”Regeringens bestämmelser när det gäller sommarevenemang kunde inte ha varit tydligare”, säger festivalgeneralen Jan Strandholm i en pressrelease.

Festivalen förlorar 20 miljoner kronor och regionen minst 400 miljoner kronor. Nästa sommar får vi se *Kung Roger*, *Carmen*, *La Traviata*, *Barberaren i Sevilla* samt ett gästspel med *Werther* och konserter med *Wardruna*, norsk vikingainspirerad musik. Plus

barockoperan *Julius Caesar* från Kroatiska nationalteatern i Rijeka, Europas kulturhuvudstad 2020.

Aix-en-Provence Festival

Den välkända festivalen i Aix-en-Provence, vars huvudinriktning är opera, instiftades efter andra världskriget för att ge det krigströtta Frankrike en bärande kulturupplevelse. För första gången sedan starten äger ingen festival rum 2020.

I april kom strikta bestämmelser från Frankrikes president, Emmanuel Macron, att alla festivaler i juli måste inställas. Den konstnärlige chefen Pierre Audi, tidigare chef för Amsterdameroperan, avbröt då såväl festivalen i juli som förfestivalen i juni. Ingenting av det planerade programmet kommer att kunna spelas under 2021, men festivalledningen har tagit beslut om att alla årets uppsättningar ska framföras senare. Ett antal tidigare uppsättningar går att se digitalt på festival-aix.com.

Glyndebourne Festival

Glyndebourne är en internationell operafestival, etablerad 1934 på privat initiativ, i ett operahus med 1 200 platser. Festivalen pågår normalt i fyra månader med omkring 120 föreställningar och en-året-runt publik på cirka 150 000. All verksamhet är nu inställd.

4

5

6

De ekonomiska förlusterna är mycket stora. Festivalen har alltid varit självbärande, utan offentligt stöd, vilket gör framtiden osäker. De söker nu bidrag från sponsorer och allmänheten.

Opernfestspiele, München

Tanken var att operafestivalen i München i juli skulle innehållit sex operaverk, däribland Verdis *Falstaff* och Korngolds *Die tote Stadt*. Det är Europas äldsta existerande festival, grundad 1875 och knuten till Bayerische Staatsoper.

I år är festivalen inställd, enligt beslut från delstaten Bayerns ministerium för vetenskap och konst. De planerade festivaluppsättningarna spelas troligen inte nästa sommar, men som kompensation beräknas höstsäsongen starta tidigare. I juni ges några mindre produktioner.

”Den starka solidaritet som strömmat in från allmänheten visar vilken betydelse konsten har”, påpekar den avgående operachefen Nikolaus Bachler på Bayerische Staatsoper.

Macerata Opera Festival 17 juli–9 augusti

Operafestivalen i Macerata, söder om hamnstaden Ancona, äger rum på utomhusarenan Sferisterio med 3 000 platser, byggd 1823

som sportarena. Italienska statens begränsningar för utomhus-evenemang upphör den 1 juni. Därför meddelar festivalkontoret att de tänker genomföra en festival i sommar, men förmodligen i mindre skala.

Programmets huvudnummer är *Tosca* i regi av den argentinska regissören Valentina Carrasco. Hon har länge samarbetat med gruppen La Fura dels Baus. I huvudrollen slovenskan Rebeka Lokar, som har gjort flera uppskattade roller i Italien. I övrigt: *Don Giovanni* och *Trubaduren*.

Salzburger Festspiele 1–30 augusti

Festivalen i Mozartstaden Salzburg firar hundraårsjubileum i år. Alla evenemang under försommaren har utgått. Vad som händer i sommar är nu klart. Österrike har haft ganska små problem med coronaviruset, så planen är att genomföra festivalen.

På programmet står *Elektra*, *Don Giovanni*, *Trollflöjten*, *Tosca*, *Don Pasquale*, *Boris Godunov*, *Den sicilianska aftonsången* och Nonos *Intolleranza 1960*.

7

Aldeburgh Festival

Festivalen i Aldeburgh, en stad vid Suffolkkusten, grundades 1948 av bland andra kompositören Benjamin Britten som bodde där. I juni spelas normalt opera i Snape Maltings, ett målteri från 1800-talet med 840 platser, plus en rad kringevenemang. I år är alla evenemang inställda. På grund av avbrottet har festivalen omorganiserats och framtida förändringar kommer att ske.

Bregenz Festspiele 22 juli–23 augusti

Den flytande scenen i Bodensjön gör operafestivalen i Bregenz speciell. Men årets festival är inställd.

Sommarens huvudnummer skulle ha varit *Rigoletto* i regi av Philipp Stölzl och med Wiener Symphoniker. *Rigoletto* kommer att spelas sommaren 2021. Nästa sommar spelas också i festspelshuset Arrigo Boitos *Nero* regisserad av Olivier Tambosi.

Arena di Verona Festival

Operafestivalen i Verona äger rum på den romerska amfiteatern, vilken som mest kan ta 16 000 åskådare. Världens största festival i sitt slag och en betydelsefull manifestation av italiensk opera. Storleken på evenemanget – och därmed smittorisken – gjorde att den italienska staten bad Arena di Verona att annullera sommarens föreställningar.

I augusti genomförs dock mindre men högklassiga evenemang, där publiken sitter utspridd, med samlingsnamnet *In the Heart of the*

Music. ”Att helt ställa in vore ett helgerån, det har bara skett under första och andra världskriget”, slår borgmästaren i Verona, Federico Sboarina, fast.

Programmet i sommar blir *Cavalleria rusticana*, *Aida*, *Turandot*, *Nabucco*, *La Traviata*, medan galakvällarna med Plácido Domingo och Jonas Kaufmann nu skjuts fram till sommaren 2021. :||

Ingvar von Malmberg

8

Rossini Opera Festival, Pesaro

Trots att norra Italien är ett av de mest drabbade områdena av covid-19 har ledningen för Rossinifestivalen i Pesaro mot alla odds beslutat att i augusti hålla sin traditionella operafestival – den 41:a i ordningen –, dock i reducerad skala. Den äger rum mellan den 8 och 20 augusti.

På det omstöpta programmet står en nyuppsättning av enaktaren och komedin *La cambiale di matrimonio* (Äktenskapsväxeln), komponerad av den artonårige Rossini. Verket spelas på den gamla Teatro Rossini den 8, 11, 13, 17 och 20 augusti. Orkestern ska sitta utspridd på parketten och publiken får sitta i logerna på de fyra raderna. Den sista föreställningen kommer att streamas gratis via teaterns hemsida. Traditionenligt sänds den sista föreställningen också ut på det stora centralt belägna torget i Pesaro, Piazza del Popolo.

Efter paus framför mezzosopranen Marianna Pizzolato Rossinis kantat *Giovanna d'Arco*.

På stora torget blir det också två framföranden, den 12 och 15 augusti, av *Resan till Reims*, som är Emilio Sagis klassiska elevproduktion från 2001 och som varje år brukar framföras

i Teatro Rossini med Accademia Rossinianas aktuella elever. Men eftersom man inte kunnat ha några elever under varen så sjunger sångare från tidigare årgångar.

Därutöver blir det sex bel canto-konserter med internationella storsångare som Olga Peretyatko (9 augusti), Nicola Alaimo (10 augusti), Jessica Pratt (14 augusti), Juan Diego Flórez (16 augusti), de tre buffabasarna Alfonso Antoniozzi, Paolo Bordogna och Alessandro Corbelli (18 augusti) samt Karine Deshayes (19 augusti).

Genomgående spelar i sommar Orchestra Sinfonica G. Rossini och bland dirigenterna återfinns Dmitry Korchak (bel canto-tenoren som dirigentdebuterar i Pesaro) och den unga dirigentgenerationen Giancarlo Rizzi, Michele Spotti, Nikolas Naegle samt Alessandro Bonato. ■ Hans L Beeck

1. Olofsborg, Finland. Foto: Valteri Hirvonen.
2. Bayreuther Festspiele. Foto: Lothar Spurzem.
3. Festival Aix-en-Provence. Foto: JC Carbone.
4. Rigoletto, Macerata Opera Festival, 2015.
5. Glyndebourne.
6. Salzburger Festspiele.
7. Rigoletto, Bregenzer Festspiele. Foto: Anja Koebler.
8. Aldeburgh Festival. Foto: Philip Vile.
9. Rossini Opera Festival, Pesaro. Foto: Studio Amati Bacciardi.

Den stora frågan i Stuttgart gäller renoveringen av stadens operahus. Diskussionen har pågått i tjugo år – känns det bekant? Men i vår hoppas man på ett beslut. Staatsoper i Stuttgart räknas som en av Tysklands mest innovativa operascener och har fått många konstnärliga utmärkelser de senaste årtiondena.

STUTTGART OPERAN

TEXT: INGVAR VON MALMBORG

Från operahuset i Stuttgart tar det bara ett par minuter att gå till Hauptbahnhof, stadens stora järnvägsstation. Inte många steg i andra riktningen ligger den vackra Schlossplatz med fontän, gågator och bankpalats. Eftersom Stuttgart fram till 1918 var huvudstad i kungadömet Württemberg, Europas minsta, finns här slott, ålderdomliga parker och byggnader från olika historiska epoker. Inne på operan finns de kungliga logerna fortfarande kvar.

Byggnaden stod klar 1912, ett av få operahus i Europa i sen jugendstil. Den ritades av den tyske arkitekten Max Littmann som var specialiserad på varuhus, spaanläggningar och teatrar. Ursprungligen fanns två scener, en större och en mindre. Stora huset bombades *inte* under andra världskriget, vilket är unikt i Tyskland, medan den mindre scenen förstördes och ersattes av en ny byggnad 1962.

I samma komplex rymmer idag tre olika funktioner: operan, stadsteatern och balettensemblen. De är samordnade i ett bolag med en vd för vardera funktionen. Tillsammans har de 400 000 besökare om året, varav hälften är operabesökare. Det säger något om operans ställning.

Den fråga som länge diskuterats häftigt i medierna handlar om renoveringen av operan. Såväl verksamheten som fastigheten betalas gemensamt av stadsfullmäktige och delstaten Baden-Württemberg, varav operadelen får 590 miljoner kronor årligen. I egenskap av historisk byggnad ägs hela fastighetskomplexet av delstaten Baden-Württemberg, men de problem som är förknippade med ombyggnaden ligger i första hand hos staden.

Operan, stadsteatern och baletten delar på snickare och kostymateljéer, allt i samma komplex. Bakom scenen är det därför oerhört trångt. Ingen rekvisita går att förvara och att byta dekor är förknippat med en hel del problem. Förvaringsplatserna för instrument är urusla och i alla gångar och prång står föremål staplade. Brandspektionen

2

föredrar därför att inte komma på besök och regelbundet kallas pensionerade elektriker in eftersom ingen under femtio förstår de ålderdomliga systemen. Fasaden har stora sprickor.

– Från operans sida vill vi inte bara ha en ombyggnad och upprustning, menar Thomas Koch, chef för strategisk kommunikation vid Stuttgartoperan. Vi vill även ha tillbyggnader på cirka 10 000 kvadratmeter för att få nya utrymmen.

– Av dem är 7 500 kvadratmeter sådant som krävs för att uppfylla olika slags lagstiftning, fortsätter han. Resten ska bli publika utrymmen. Vi ser helst att tillbyggnaderna görs i samma jugendstil som fastigheten i övrigt.

– Förvaring är i dag ett stort logistiskt problem, poängterar Thomas Koch. Vi tog därför med våra politiker till den nya Köpenhamnsoperan för att visa hur en modern verksamhet fungerar. I framtiden måste inte allt ligga på samma ställe, som nu.

Men att bygga ut är inget lätt projekt. På ena sidan av fastigheten ligger slottsträdgården som ingår i stadens centrala parkstråk, och att knäpa på parkytan är inte populärt. På andra sidan ligger en bred genomfartsled som staden vill krympa, vilket inte låter sig göras omedelbart.

– I juli utlyser staden en arkitekttävling runt gatuproblematiken, meddelar Thomas Koch. Förslagen ska också innehålla skisser på nya utrymmen för operan. Därmed kan renoveringen starta 2025 och sedan tar det mellan fem och sju år.

Kostnaderna är beräknade till 5,9 miljarder kronor. Men med tanke på att renoveringen av Staatsoper Unter den Linden i Berlin blev långdragen och mycket dyrare än beräknat har medierna i Stuttgart gjort egna kalkyler. Slutsumman blir då tio miljarder kronor, inräknat räntor och kostnadsökningar. Eftersom även operahuset i Köln genomgår en omfattande sanering och Oper Frankfurt inom en snar framtid måste byggas om följer medierna i hela Tyskland noga vad som sker i Stuttgart.

Såväl staden Stuttgart som delstaten Baden-Württemberg styrs av en koalition mellan konservativa CDU och De gröna. Det innebär att både borgmästaren och delstatsministern för vetenskap och kultur – de viktigaste politikerna här – kommer från De gröna som är positiva till en renovering.

Hela sex gånger (1994, 1998, 1999, 2000, 2002 och 2006) har Stuttgartoperan fått pris som årets operahus av tidskriften *Opernwelt* i Berlin. Imponerande. Men tempot mattades gradvis och de ambitiösa satsningarna efterträddes av en lugnare period på 2010-talet.

Operachefen Viktor Schoner började som violamusiker, studerade vid Humboldtuniversitetet i Berlin och sedan vid New York University. Han blev 2002 ansvarig för innovativa musikteaterprojekt på Ruhrtriennalen och lockade dit Robert Wilson, La Fura dels Baus och Emir Kustirica. Han gick vidare som konstnärlig koordinator på Opéra national de Paris under Gerard Mortiers chefskap och han var 2009–17 biträdande konstnärlig chef för Bayerische Staatsoper i München. Viktor Schoner är även redaktör för flera böcker om nutida musikteater.

När han 2018 tillträdde som operachef i Stuttgart presenterades han som ett kreativt energicentrum som skulle ge nytt blod åt verksamheten. Förväntningarna har varit stora.

– Nja, jag stormade inte in för att förändra allt, säger han lite försiktigt. Men jag har omorganiserat och i dag har alla anpassat sig. Det handlade också om ett generationsskifte.

– Opera är så mycket mer än musik, förklarar Viktor Schöner. Därför är jag på helt rätt plats. Det här är ju ett operahus som i trettio års tid velat ligga i framkant konstnärligt.

En sak som gör Stuttgartoperan unik är den stora personalstyrkan. Här finns 32 anställda solister och en välkänd kör på 75 personer, medan orkestern består av 140 musiker.

– Vi ingår inte i den stora internationella operacirkusen där man ständigt konkurrerar om stjärnorna, poängterar Viktor Schöner. Många solister och musiker tycker att de får ett hem här, en konstnärlig hemvist där de kan utvecklas. Sådant är värt mycket för dem.

Att genomsnittspubliken är i 55-årsåldern är inget problem, menar han. Kärleken till opera tillägnar man sig med åren som konsten att njuta av vin. I avtalet med delstaten finns inga skrivningar om en skyldighet att föryngrar publiken. Men unga människor är ofta öppna för nya idéer och därför är det intressant att göra opera för dem.

Ett exempel är förra årets uppsättning av John Adams *Nixon in China*, som hade urpremiär i Houston 1987. Här betonades den närmast mytiska ledarskapsproblematiken hos både Mao och Nixon. Detta är ett nutidsfenomen som engagerar en yngre publik, anser Viktor Schöner. Även Sergej Prokofjevs *Kärleken till de tre apelsinerna* var riktad till de unga. Han frågar nyfiket om *Candide* på Stockholmsoperan, ett verk han själv haft i tankarna.

– Man kan åstadkomma mycket med tekniska effekter på scenen, påpekar han apropå *Candide*. Men teknik och konst är bara släktingar, de är inte gifta med varandra.

Stuttgart är en rik stad. Här finns Mercedes, Porsche och Bosch och en rad underleverantörer. Inget av de stora företagen sponsrar dock Stuttgartoperan, som i stället får runt åtta miljoner euro årligen från några medelstora företag med ett par hundra anställda.

– Detta är en region av pietistiska ingenjörer, hävdar Viktor Schoner, som gärna pratar om skillnader mellan opera i det mer lutherska Stuttgart jämfört med det katolska München.

– När vi har presentationer i foajén före en premiär vill publiken veta precis allt, varenda liten detalj. Om man inte förstår en uppsättning kommer publiken tillbaka. Medan man i München snarare resonerar som så att om orkestern och solisterna är bra, då räcker det. Och det är inte särskilt viktigt att en uppsättning är nyskapande, vilket är ett plus i Stuttgart.

– Vi tror att världen blivit så global, säger Viktor Schoner och slår ut med armarna. I själva verket finns det väsentliga kulturskillnader mellan två städer som Stuttgart och München, tjugo mil från varandra, i samma land.

På frågan om var operan ska spela under renoveringen svarar marknadschefen Fanny Gaul, uppvuxen och utbildad i Wien, går det nuvarande förslaget ut på att flytta teknik, ateljéer och utrustning till två byggnader i Rosenstein-Quartier. Alltihop är en nerlagd tunnelbanestation ett par kilometer norr om operan.

Operascenen ska ligga i en nybyggd fastighet som ska stå klar 2025 och senare säljas. Därmed hamnar de vägg i vägg med Wagenhalle-Gelände, de gamla spårvagnshallarna som fungerar som rockscen och eventarena.

– Det innebär givetvis en förnyelse för oss att spela på en annan plats, påpekar hon. Där kommer vi i nära kontakt med en ung kulturgeneration, vilket kan stimulera båda parter och kanske leda till framtida samarbeten.

– Vad vi är oroliga för är att vi under tiden förlorar vår gamla publik.

Stuttgartoperan är flitig. Under 2019 gav man fem operapremiärer, 27 olika uppsättningar och inalles 161 föreställningar. Utöver det gjordes sex musikteateruppsättningar med 13 föreställningar, plus sex operauppsättningar för barn och ungdom med totalt 64 föreställningar. Plus symfonikonsalter, kammarmusikkonsalter, recitationer och specialkonsalter.

Konkurrensen om den tyska operapubliken är hård. Den åker gärna en bit för att se en intressant uppsättning och det är tätt mellan operahusen i sydvästra Tyskland.

I Karlsruhe, sju mil bort, ligger Badisches Staatstheater med en operasektion. Mannheim, 13 mil åt nordväst på motorvägen, Heidelberg, 15 mil i samma riktning, och Augsburg, 17 mil åt sydost, har alla tre varsin stor stadsteater med en avdelning för musikteater. De världskända operahusen i Frankfurt och München når man på en dryg timme med tåg från Stuttgart.

Till operan i Strasbourg i Frankrike är det 15 mil och från Basel och Zürich i Schweiz kommer ofta publik till Stuttgartoperan. Schweizarna shopper loss innan en föreställning – såväl operabesöket som boutiquekläderna är väsentligt billigare här. :||

1. Stuttgartoperan. Foto: Matthias Baus.

2. Stuttgartoperan.

3. Thomas Koch. Foto: Martin Sigmund.

4. Viktor Schoner. Foto: Matthias Baus.

5. Fanny Gaul. Foto: Andrew Bogard.

6. Stuttgartoperan.

Följ med på vår resa till München med Sören Tranberg och Your Next Tour

22 – 26 OKTOBER 2020

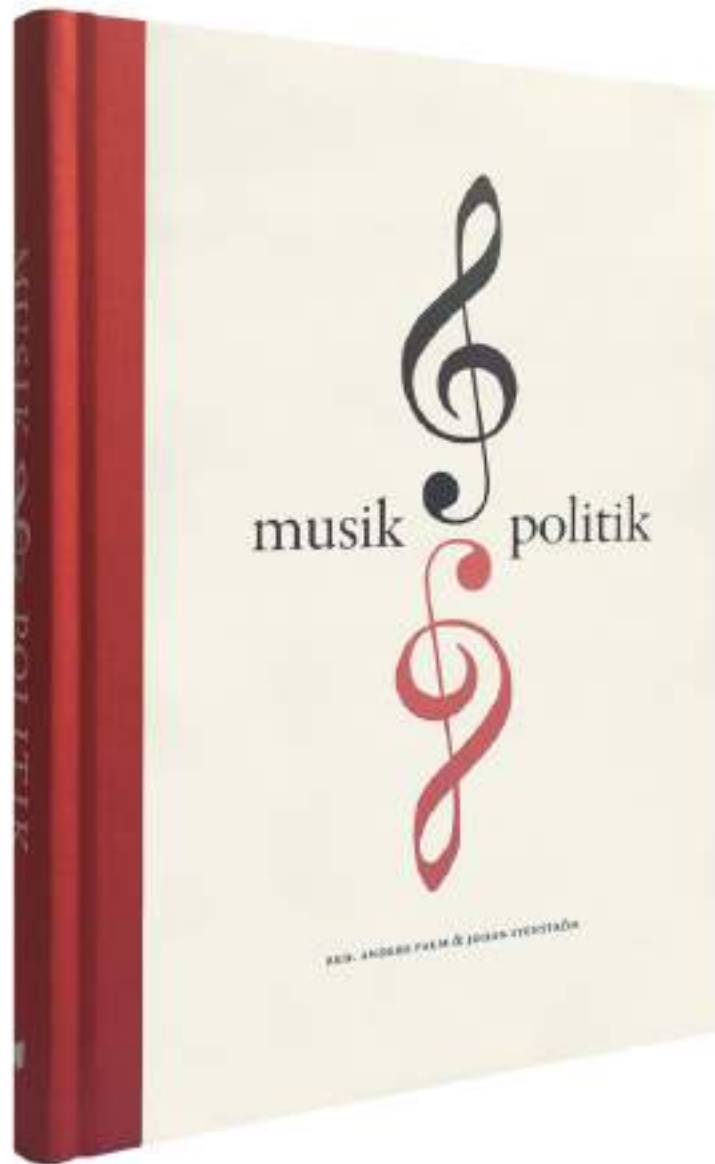
Vi reser till München med sina fantastiska operahus och gedigna utbud av konst, musik, kyrkor och kultur. Vi får uppleva WOZZECK och MACBETH på Bayerische Staatsoper och SÖMNGÅNGERSKAN på nyrenoverade Staatstheater am Gärtnerplatz. Unik utfärd till kung Ludvig II:s magiska sagoslott Neuschwanstein. Guidad tur på det gamla kungliga slottet, Residenz, och på den praktfulla 1700-talsteatern, Cuvilliés-Theater. Vi njuter givetvis också av Münchens stadsliv, välbryggt bayerskt öl och härlig mat.

För detaljerat dagsprogram och priser, se www.yournexttour.com

OPERA

MUSIK & POLITIK

Anders Palm och Johan Stenström, redaktörer
Makadam förlag, 2019 (224 s.)
ISBN 9789170612725

Det har kallats Folkens vår, revolutionsåret 1848. Men snarare än folkligt uppror handlade det om nationell frigörelse och identitet. Särskilt i de områden som vi därefter kallar Italien och Tyskland. I synnerhet för två äregiriga 35-åriga män på gränsen till genombrott: operakompositörerna Giuseppe Verdi och Richard Wagner. Ungefär samtidigt som Wagner rönt sin första stora framgång med *Rienzi* – om den romerske upprorsledaren – gjorde Verdi detsamma med *Nabucco* och fångarnas ikoniska befrielsekör.

Bägge kompositörerna kom att definiera vad som betraktas som "italienskt" och "tyskt". Och bägge skulle bli män i staten: Verdi som parlamentsledamot, Wagner som kungens närmaste förtrogne. Kom inte sedan och säg att musik och politik inte hör ihop. I varje fall inte när det handlar om opera.

Opera blev ett givet ämne vid det tvärhumanistiska symposiet som hölls 2018 på Krappertups borg i Skåne. Rubriken var just "Musik och

politik" och de olika bidragen finns nu utgivna i en läsvärd antologi. Redaktörer är de lundsiska litteraturprofessorerna **Anders Palm** och **Johan Stenström**, som för övrigt också samarbetat i mastodontvolymen *Den svenska sångboken*.

Ja, vad betydde "Fångarnas kör" revolutionsåret 1848 för italienarnas frigörelse? (I fallet Milano och Lombardiet från habsburgarnas styre.) Verdi själv vittnade om hur själva orden "Va, pensiero ..." en gång eldade hans inspiration som ung operakompositör och förnyade hans skaparkraft. En ren efterkonstruktion, konstaterar operaprofessorn **Anders Wiklund**. I själva verket är Verdis operor under 1850-talet alls inte förknippade med nationell frigörelse utan med hem och familj: *Rigoletto*, *Trubaduren*, *Traviata*. Men därefter, när den italienska nationalismen tar ny fart, står politiska teman i förgrunden i Verdis verk.

Snarare än handlingen är retoriken det mest politiska hos Verdi, enligt Wiklund. Skarp i kontrasten, hög i ljudnivån, repetitiv – Verdi är slagkraftig och framför allt högljudd. Detta förstärks av hans förkärlek för de nya rösttyper han utvecklar, såsom den höga, "trumpetande" barytonen och den låga "morrande" mezzosopranen – båda med uttryck för makt.

En trumpetblåsande amason på en 2 400 år gammal krukskärva är det äldsta vittnesbördet på musik i antikens Grekland...

”Finns det något mer skräckinjagande än en kvinnlig politiker”, frågar Richard Wagner retoriskt i ett brev till Franz Liszt apropå mezzorollen Ortrud i *Lohengrin*. (Kan det ha funnits någon förebild i 1850-talets verklighet?) Anders Wiklund menar att Wagners operor är tidlöst opolitiska – något som tål att diskuteras. Vad behandlar *Nibelungens ring* om inte maktspel?

Här, liksom alltför ofta, förbises Wagners unika betydelse som dramatiker. Ja, han var även tonsättare, men för honom var texten och narrativet aldrig ett medel utan i högsta grad ett mål. Många av Wagners samtida beundrare hade aldrig hört hans operor, endast läst dem.

Kan musik i sig bära politiska och etiska budskap, och kan i så fall dessa uppfattas utan förkunskap? Nej, menar etikprofessor **Göran Bexell**. Däremot kan känslor bära ett etiskt innehåll, vara etiskt kognitiva. Och eftersom musik förmår alstra känslor kan man således tala om god och ond musik. Eller snarare: där musik förmedlar och förstärker destruktiva syften kan och bör detta förhållande utsättas för etisk bedömning. Se, där har vi återigen hamnat i moralresonemangen om Wagners antisemitism.

Men är det så säkert att Wagner avsåg sin mästernågarpetimäter Beckmesser som judisk karikatyr? Det anser inte **Anders Jarlert**, professor i kyrkohistoria, i sin utläggning om röstklang och synagogalt sångideal. I Bayreuth härskade länge ett talsångsliknande ideal påbjudet av Cosima Wagner. Ett slags anti-bel canto, avsett att framhäva dramats text och idé. ”The Bayreuth bark”, som George Bernard Shaw kallade det och ansåg liktydigt med likgiltighet inför skönhet.

Och vackert ska förstås inte Beckmessers gnälliga mästernågarpetimäter te sig med sina ”meningslösa” melismer. För så beskrev Wagner den judiska sången i sin beryktade pamflett *Judendomen i musiken*. Men, påpekar Jarlert, Beckmesser framför inte sin serenad med synagogalt klangideal. Tvärtom odlades i judisk sångskola legato och långa fraser

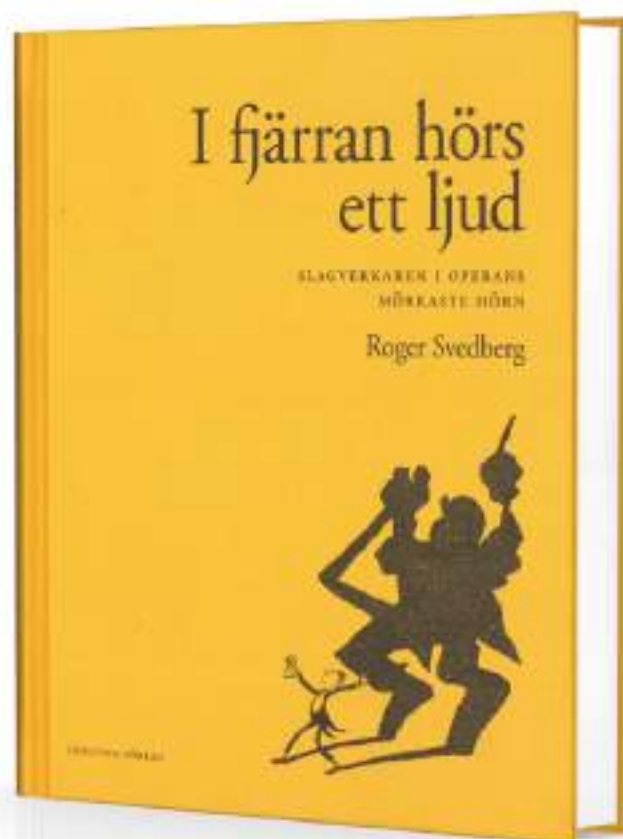
med bel cantots förmåga till rörliga drillar och löpningar. Jarlert ger många exempel på framstående manliga judiska Wagnersångare – såväl tenorer som basar.

Set Svanholm, son till en frikyrkopredikant, var en annan bemärkt Wagnertenor – dock inte för sin hållning under nazitiden. Historieprofessorn **Marie-Louise Rodén** belyser hans lysande och inte minst lukrativa karriär i Tredje riket. Bevisligen ingen antisemit eller övertygad nazist. Men, liksom Zarah Leander, girig. Till skillnad från henne aldrig brunsmetad efter kriget, utan raskt förvandlad från tysk sångare till amerikansk stjärna. Svanholms karriär belyser hur slumpartad avnazifieringen kunde bli. Själv hävdade han sin ”rättighet att glömma det som är obehagligt”.

Antologin *Musik & politik* berör nu inte bara Verdi och Wagner, även om många skribenter dragits till dessa operagiganter. Idéhistorikern **Martina Björk** penetrerar ur-operan *L'Orfeo* och Claudio Monteverdis underliggande politiska syfte i beställningen från hertigen av Mantua. I varje fall enligt nyare amerikansk forskning – något som Björk emellertid polemiserar mot. Snarare än att se Orfeusgestalten som en furstespegel som förevisar ett ledarideal menar hon att Monteverdis opera vill bevisa Mantuas kulturella överhöghet gentemot Florens. Ett stycke kulturpolitik i musikdramatik.

Två högst levande kompositörer bidrar med intressanta betraktelser. **Britta Byström** om den irriterande benägenheten att leta mening och budskap i musik. Hon begär inte att lyssnare ska kunna se de Olle Bærtlingska linjer som inspirerat hennes horntrio ”Diagonal musik”. Operakompositören **Hans Gefors**, som även doktorerat i musikdramatik, beskriver de intressanta turerna kring arbetet med och receptionen av *Parken* – den opera han skrev tillsammans med Botho Strauss.

Bland övriga bidrag kring musik och politik finner man bland annat en munter exposé över den säregna svenska proggen signerad **Kalle Lind**, en skildring av östtyska gosskörer som propagandainstrument och Erich Wolfgang Korngolds romantiska filmmusik som samtidskommentar. ■■ Camilla Lundberg

I FJÄRRAN HÖRS ETT LJUD – SLAGVERKAREN I OPERANS MÖRKASTE HÖRN

Roger Svedberg

Gidlunds förlag, 2020 (144 s.)

ISBN 978-91-7844-419-9

Det är inte lätt att spela triangel, detta instrument som många gärna nämner när de vill förminska slagverkarens kompetens. Till skillnad från andra slagverk har den ingen rekyl – inget trumskinn – utan det hänger på handledstekniken. Den kräver övning. Som alla vet är det få instrument som så tydligt avslöjar sig om det kommer in fel.

Roger Svedberg är slagverkare i Kungliga Hovkapellet och vill med sin bok uppmärksamma vad som sällan uppmärksammas av åhörarna, ja, inte sällan heller av övriga instrumentalister i en orkester: slagverkaren där borta i det mörka hörnet.

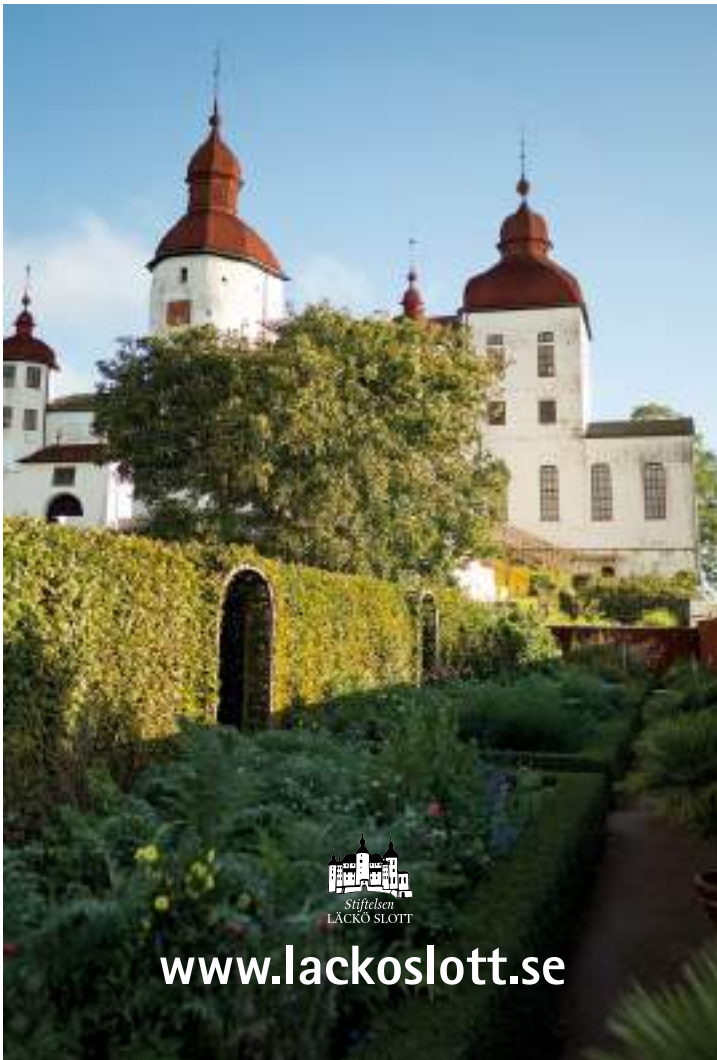
I princip finns det ingen gräns för vad en slagverkare måste kunna traktera. Äldre operor (alltför sällan framförda på Kungliga Operan) anger slagverk som vi inte längre riktigt vet vad de var för något. I nyskrivna verk kan kompositören få för sig att det vore intressant med något spännande och tidigare sällan noterat ljud.

Triangeln, till exempel, har föregångare i accarion och ligger nära men är inte detsamma som en sistro. Och den bekanta bastrumman har äldre släktingar som catuba, tamburono eller cassa. Catuba förekommer i en opera av Rossini, dock fick det inga noter; som ofta med äldre operor har dirigenten helt enkelt improvisera vilka noter den ska spela. Rossini var förtjust i bastrummor, vilket inte alltid uppskattades av samtiden. Men redan hos Verdi eller Puccini, fick den en självklar plats.

Som åhörare, eller rättare åskådare, verkar slagverkaren oftare stämma sina instrument än spela på dem. Det är lite som med den irländska harpist som förmedlade åsikten att harpister ägnar halva livet åt att stämma harpan, den andra halvan åt att spela falskt. Men för en slagverkare är det av vikt att såväl volym som ton hamnar precis rätt. Mycket beror givetvis på placeringen i förhållande till salen. Cymbaler likaväl som trianglar kan ljuda för lite, men oftare för mycket.

Svedberg går igenom en lång rad olika slagverk från förr och nu, gärna med exempel på avsnitt från välkända operor. När det kommer till ljudeffekter och scenmusik vidgas repertoaren. Vind- och åskmaskiner är nog rätt bekanta. Liggande tunnor konstruerade att vevas i lämplig hastighet, eller ett slags lådgunga med stenar som mullerrullar när den lyfts och sänks. Fascinerande är giljotinlådan, som kommer till nytta i Francis Poulencs *Karmelitsystrarna*. Den ser lämpligt nog ut som en likkista med ett armeringsjärn fäst längs ovansidan på vilken slagverkaren drar en metallvinkel: bilan faller snabbare och snabbare med ett gnisslande ljud som i bästa fall avslutas med en dov duns när huvudet faller ner i den för ändamålet avsedda korgen.

Svedbergs bok är sympatisk och har fina illustrationer, även om texten onödigt nog har fått nytt stycke efter nästan varje mening. Kanske är det en slagverkares sätt, rytm och takt i stället för svepande melodier. Likväl: det mörka hörnet där borta någonstans är inte längre lika mörkt. ■|| Claes Wahlin

www.lackoslott.se

ZEBRAN

NY OPERA AV
TEBOGO MONNAKGOTLA
OCH KERSTIN PERSKI

FRAMFLYTAD PREMIÄR TILL 23 JULI 2021

VADSTENA-AKADEMIEN.ORG

En nyskriven barnopera om närhet och längtan, hopp, saknad och villkorlös, evig kärlek baserad på **Ulf Starks** bok med musik av **Jonatan Sersam**.

MIN EGEN LILLA LITEN

Musik & libretto **Jonatan Sersam**
Scenografi **Karin Oscarsson**

Sara Wilén sång, dramaturgi och huvudregi
Fredrik Stenberg klarinett, basklarinett, altflöjt och saxofon
Lovisa Stenberg piccola, tvärflöjt och altflöjt
Jonatan Sersam piano

Den här föreställningen har urpremiär hösten 2020 och kan därefter spelas på olika platser. För information och bokning kontakta Lovisa Stenberg, lovisa@smalandsoperan.se eller 070-920 58 07.

Läs mer på www.smalandsoperan.se

Föreställningen har stöd av Kulturrådet och musikverket.

KULTURRÅDET

MUSIK
VERKET

Växjö
kommun

Sm.Op.
smalandsoperan.se

ANNONSÖRER I DETTA NUMMER

GöteborgsOperan | Kungliga Operan
NorrlandsOperan | Malmö Opera
Smålandsoperans Scenkonstproduktion
Stiftelsen Läckö Slott
Stiftelsen Schymbergsgården
Stiftelsen Vattnäs Konsertlada
Vadstena-Akademien | Your Next Tour AB

KERSTIN MEYER
1928-2020

1

2

3

4

1. *Carmen*, 1954. Foto: Enar Merkel Rydberg.
2. *Besök av en dam*, 1976. Foto: Enar Merkel Rydberg.
3. *Rosenkavaljeren*, 1959. Foto: Willy Saeger.
4. *Jenufa*, 1972. Foto: Enar Merkel Rydberg.

† Hovsångerskan och mezzosopranen **Kerstin Meyer** har avlidit 92 år gammal. Efter studier 1948–52 vid Musikhögskolans operaklass för bl.a. Arne Sunnegårdh debuterade hon som Azucena i *Trubaduren* på Kungliga Operan 1952 mot Set Svanholm som Manrico.

Hennes stora genombrott kom som Carmen i Göran Genteles omdiskuterade uppsättning 1954, där Meyer gjorde en hetlevrad realistisk framställning av titelrollen. Carmen kom att bli en av hennes främsta roller. Hon gjorde även rollen i Wieland Wagners Hamburguppsättning några år senare. Meyer gestaltade en klassiskt stilren Orfeus i Glucks *Orfeus* och *Eurydike* på Drottningholmsteatern, första gången 1957.

På Kungliga Operan var Meyer efter debuten anställd till 1962 och därefter från 1969 fram till pensioneringen 1981. Hon var engagerad vid Deutsche Oper i Berlin 1959 och tio år framåt, vid Hamburgoperan i olika perioder under åren 1960–69. På Metropolitan gjorde hon Kompositören i *Ariadne på Naxos*, Carmen och Orfeus. Vid Bayreuthfestspelen framträdde hon som Brangäne mot Birgit Nilssons Isolde samt som Flosshilde och Waltraute i *Nibelungens ring*. På Covent Garden sjöng hon Dido i Berlioz' *Trojanerna* 1959, liksom Octavian i *Rosenkavaljeren* och senare också Klytämnestra i *Elektra* – en roll som hon även sjöng i Stockholm och Milano.

Vid festspelen i Glyndebourne medverkade Meyer under nio somrar under åren 1961 till 1976: Geneviève i Debussys *Pelléas och Mélisande*, Monteverdis Octavia i *Poppeas kröning*, Clarion i *Capriccio* mot Elisabeth Söderströms Madeleine och som Claire Zochanassian i Gottfried von Einems *Besök av en dam*. En roll som hon även gjorde i Stockholm, där hon också svarade för den svenska översättningen, och på Wiener Staatsoper. I Glyndebourne gestaltade hon Carolina i Hans Werner Henzes *Elegy for Young Lovers* och hon medverkade också i Nicholas Maws opera *The Rising of the Moon*. Vid Salzburgfestspelen kreerade Meyer Agäue i Henzes *Bassariderna* 1966.

Meyer var mycket efterfrågad i modern repertoar, och hon framträdde i Gunther Schullers *The Visitation*, drottning Gertrud i Humphrey Searles *Hamlet* mot Tom Krause i titelrollen, vilket blev en av Hamburgoperans största floppar under Rolf Liebermanns progressiva ledning.

På Stockholmsoperan medverkade Meyer i par med Elisabeth Söderström i Hilding Rosenbergs *Hus med dubbel ingång*, titelrollen i Gunnar de Frumeries *Singoalla* och Ligetis *Den stora makabern*. Hon gjorde Baba the Turk i Stravinskis *Rucklarens väg* i Ingmar Bergmans iscensättning på Stockholmsoperan 1961. Marie i *Wozzeck* i Berlin. Men också tidig musik som Händels *Alcina*, både Bradamante och Ruggiero, i Stockholm.

Även komik låg bra till för Kerstin Meyer. Själv minns jag henne som den kärlekskranka fastern Fidalma i Cimarosas *Det hemliga äktenskapet* på Drottningholmsteatern och Buttercup i Gilbert & Sullivans operett *H.M.S. Pinafore* på Oscarsteatern.

Meyer ägde en sensuellt klingande mezzo med en omisskännlig timbre. Sceniskt låg hennes styrka i en känslig nyanseringskonst och intelligenta och engagerande rolltolkningar. Särskilt fascinerande var hennes sammansatta psykologiska karaktärer som Kostelnicka i *Jenufa*, Kundry i *Parsifal*, grevinnan Geschwitz i *Lulu* och inte minst i Peter Maxwell Davies monodram *Fröken D:s bröllop*, som Meyer själv översatte.

På Stockholmsoperan sjöng hon en mängd Wagnerroller som Ortrud i *Lohengrin*, Brangäne, Kundry samt Fricka, Erda och Waltraute i *Nibelungens ring*. Bland hennes främsta Verdiroller måste nämnas Amneris i *Aida*, Eboli i *Don Carlos* och Mamsell Arfvidsson i *Maskeradbalen* vid premiären på Göran Genteles uppsättning 1958.

Meyers konsertrepertoar var också omfattande, från lieder och oratorier till Verdis *Messa da Requiem* och till Elgars *The Dream of Gerontius*.

Kerstin Meyers repertoar omfattade över 70 roller. Hon utsågs till hovsångerska 1963 och till ledamot av Kungliga Musikaliska Akademien samma år. Hon erhöLL Litteris et Artibus 1975, 1987 tilldelades hon professors namn och 1994 fick hon Illis Quorum. Kerstin Meyer erhöLL också utmärkelsen CBE, Commander of the British Empire av drottning Elizabeth II. Av svenska sångare är det bara Meyer och Elisabeth Söderström som fått den här utmärkelsen. Under åren 1984–94 var Meyer en mycket framgångsrik rektor vid Operahögskolan i Stockholm. ■■

MATHIAS CLASON 1963–2020

† Scenografen, kostymören, regissören, dramatikern och librettisten Mathias Clason har avlidit i en ålder av 56 år till följd av en långvarig sjukdom. Epiteterna på Mathias är många och hans gärning som kostymör var oerhört färgsprakande. Han var aldrig rädd för att ta ut svängarna och hans kreativitet verkade stundtals vara outsinlig. Mathias började designa kostymer redan 1983 och göra scenografi från 1991 i ett 100-tal produktioner inom opera, balett, teater och musikal, både i Sverige och utomlands.

Redan som tjugotvåring väckte han sensation med sina magnifika kostymer till Händels *Julius Caesar* på Kungliga Operan, även sänd i SVT. Bland hans övriga mest uppmärksammade operarbeten återfinns *Marie Antoinette* (Folkoperan), *Arabella* (Kungliga Operan), *Ringens* (Dalhalla), *Lucia di Lammermoor* (Savonlinna och Malmö Opera) och *Carmen* (på Scandinavium i Göteborg). På Läckö slott stod han för både scenografi och kostymerna till *Don Pasquale*, *Tiggarens opera* och *Italienskan i Alger*.

Bland musikaluppsättningar måste nämnas *Bröderna Lejonhjärta*, *Skönheten och odjuret* och *Lola Blau*, samtliga för Göteborgsoperan. Han svarade för en rad Shakespeareuppsättningar samt senast *Tintomara* i Gävle och *Vildanden* på Borås stadsteater, båda i regi av Björn Melander.

Mathias Clason tilldelades Guldmasken två gånger för bästa kostym, senaste gången för *Skönheten och odjuret* på Göta Lejon 2006. Samma år var han kurator för en utställning om scenografi "Scenbyte" på Kulturhuset i Stockholm, där svensk 1900-tals-

scenografi skildrades genom ett representativt urval (Isaac Grünewald, Knut Ström, Lars-Åke Thessman och Bente Lykke Møller, m.fl.).

Mathias var även aktiv som pedagog (Dramatiska institutet) och som dramatiker – *Jenny Lind* (2002), *Ett isberg i medelhavet* (Stockholms stadsteater, 2003). Han gjorde librettot till *Karlsson på taket* för Kungliga Operan och Malmö Opera.

Mathias Clason stod för både regi, scenografi och kostymer till en double bill på Kungliga Operan 2012, Béla Bartóks *Blåskäggsborg* och Leonard Bernsteins *Trouble in Tahiti*. För samma upplägg var han också ansvarig när Benjamin Brittens kammaropera *The Rape of Lucretia* sattes upp i Vattnäs Konsertlada sommaren 2012. Senast gjorde han kostymerna till Hans Gefors opera *Parken* vid Sverigepremiären för två år sedan på Malmö Opera.

Mathias Clason skrev också librettot till *Kärlekskriget*, en opera med musik av Paula af Malmborg Ward baserad på Ebba Witt-Brattströms roman "Århundradets kärlekskrig", med urpremiär i Vattnäs 2017.

Mathias Clason finns representerad på bland annat Scenkonstmuseet i Stockholm. ■■

MALIN GJÖRUP

1964–2020

† Norrlandsoperans operachef och programchef **Malin Gjörup** har avlidit hastigt efter att ha drabbats av en massiv stroke, nyss fyllda 56 år. Hon tillträdde sin tjänst på Norrlandsoperan för ett år sedan och hann under sina korta tid sätta sin prägel på verksamheten. Hon hade även personalansvar för operaavdelningen. Under många år var hon också programchef vid Gävle Symfoniorkester. Hon var i grunden operasångare och hade arbetat både som artistagent och producent.

Malin Gjörup var en otroligt begåvad person som hade stora planer för verksamheten i Umeå, något som hon inte fick fullfölja. Själv var jag i kontakt med henne per mejl om kommande program. Alltid lika kommunikativ men samtidigt parat med en stor konstnärlig integritet.

Malin Gjörups bortgång är en betydande förlust för svenskt operaliv och hon kommer att lämna ett stort tomrum efter sig. Våra varma tankar går nu till hennes familj samt nära och kära. :||

Foto: Isabelle Forsberg

BERITH BOHM

1932–2020

† Operettprimadonnan **Berith Bohm** har avlidit 87 år gammal. Fast etiketten primadonna är helt missvisande för det var hon inte det minsta. Hon hade en diger sångutbildning för pedagoger som Ingeborg Berling, Lea Piltti (som på sin tid var en internationellt verksam koloratursopran), Ingrid Rappe och för Adolfo Baruti i Rom. Bohm scendebuterade redan som ung i Oscars-teaterns kör 1951 och hon blev 1956 engagerad vid Stora Teatern i Göteborg.

Här kom hon under tretton år att medverka i en mängd operettuppsättningar både i primadonne- och subrettfacket. Debuten var som Lilla Helgonet. Bland hennes många operettroller kan nämnas Rosalinda i *Läderlappen*, Hanna Glawari i *Glada änkan*, Sylva Varescu i *Csárdásfurstinnan*, titelrollen i Offenbachs *Sköna Helena* samt titelrollerna i musikalerna *Kiss Me*, *Kate* och *Annie Get Your Gun*.

Bohm sjöng även operaroller i Göteborg och medverkade vid urpremiären på Gösta Nystroems *Herr Arnes penningar* som Fostersystemen och som Helena vid Sverigepremiären på Benjamin Brittens *En midsommarnattsdröm*, båda 1961. Hon sjöng Musette i *La Bohème* under Ino Savinis ledning, där Rolf Björling och Rut Jacobson sjöng Rodolphe och Mimi, samt Bess i *Porgy and Bess*,

Frasquita i *Carmen* och Esmeralda i *Brudköpet*. Berith Bohm gästspelade också på Wiener Volksoper, Svenska Teatern Helsingfors och i Hamburg, där hon sjöng Lisa i *Leendets land*.

Både under och efter Göteborgsåren medverkade Berith Bohm flitigt i SVT och Sveriges Radio. Hon gav egna sångaftnar i folkparkerna och uppträdde även som cabaretartist. Hon spelade teater på Komeditatern på Djurgården i Vilhelm Mobergs pjäser *Marknadsafton* och *Änkeman Jarl*. :||

Foto: Janerik Henniksson/Scampix

LARS BILLENGREN

1931–2020

† Tenoren **Lars Billengren** har avlidit 88 år gammal. Han tillhörde under ett par år i början av 1950-talet Oscarsteaterns kör och han framträdde också i ett par mindre operettpartier. Efter studier vid Musikhögskolan i Stockholm 1953–58 och dess operaskola 1956–58 debuterade han som Don José i *Carmen* i Århus 1957. Året därpå gjorde han debut på Kungliga Operan som Julien i Gustave Charpentiers opera *Louise* mot Elisabeth Söderström i titelrollen. Under sina två säsonger som stipendiat sjöng han bl.a. Mats i *Kronbruden* mot Aase Nordmo Løvberg, Dimitri i *Boris Godunov*, greve Almaviva i *Barberaren i Sevilla* och Froh i *Rhenguldet*.

1960 engagerades han vid Stora Teatern i Göteborg, där han debuterade som Zéphoris i Adolphe Adams opéra comique *Konung för en dag*. Engagemanget inföll samtidigt som Bernhard Sönerstedt hade tillträtt som operachef och under dennes tioåriga ledarskap byggdes en operaverksamhet upp som slog publik och kritiker med häpnad. Förutom Billengren bestod de ledande artisterna initialt av Rut Jacobson, Edith Thallaug och Claes Jakobsson.

Under sina fem säsonger i Göteborg sjöng Billengren Alfredo i *La Traviata* mot inte mindre än tre Violettor: Rut Jacobson, Hjärdis Schymberg och Stina-Britta Melander. Han skapade Lysander vid Sverigepremiären på Benjamin Britzens *En midsommarnattsdröm*, vilket också inkluderade ett gästspel vid festspelen i Bergen. Andra betydande roller var Lenskij i *Eugen Onegin*, Ferrando i *Così fan tutte*, Belmonte i *Enleveringen ur seraljen*, Don Ramiro i Rossinis *Askungen* vid Sverigepremiären 1964 och Don José. Han gjorde även titelrollerna i Giordanos *Andrea Chénier* och Wagners *Tannhäuser*, den senare mot Aase Nordmo Løvbergs Elisabeth. Några operettroller blev det också: prins Sou Chong i *Leendets land* och Alfred i *Läderlappen*.

Efter Göteborgsåren ägnade sig Billengren huvudsakligen åt operett och deltog i flera turnéer med Riksteatern. Och han återkom som gäst på Kungliga Operan som Lenskij. ■■

Lars Billengren som Don Ramiro i *Askungen*.

Dieter Schlee som Falstaff.

DIETER SCHLEE

1937–2020

† Basbarytonen Dieter Schlee har avlidit 83 år gammal. Han var uppvuxen i Tyskland och utbildad vid Staatskonservatorium für Musik i Würzburg och Statens Musikdramatiska skola (numera Operahögskolan) i Stockholm. Han medverkade vid Vadstena-Akademien under tre somrar i början av 1970-talet, bl.a. som Läkaren i Eberhard Eysers opera *Drömmen om mannen* och i barockoperan *Falken eller Den som lider får hoppas (Il Falcone, 1639)*. Likaså som greve Ceprano i Kungliga Operans *Rigoletto*-turné 1976. Han har framträtt på Drottningholms Slottsteater, Wermland Opera i Karlstad, Folkoperan och vid Riksteatern.

Men mest förknippas Schlee med Malmö Stadsteater – numera Malmö Opera – där han var en av hörnpelarna i ensemblen. Debut som Gustav Lejon i Lars Johan Werles och Tage Danielssons *Animalen*. Självt minns jag honom bl.a. som Lantgreven i den första *Tannhäuser*-uppsättningen i Malmö mot kolleger som Åke Ljungholm och Karin Mang-Habashi (f.ö. min första sceniska uppsättning av Wagneroperan).

Listan på Schlees roller i Malmö var mycket omfattande: Scarpia i *Tosca*, Tonio i *Pajazzo*, Klöver Kung i Prokofjevs *Kärleken till de tre apelsinerna*, greve Almaviva i *Figaros bröllop*, Germont i *La Traviata*, Paolo Albiani i *Simon Boccanegra*, Faraos i *Aida*, titelrollerna i *Falstaff* och *Gianni Schicchi*. Dessutom gestaltade han Monterone i *Rigoletto*, Sharpless i *Madame Butterfly*, Dr Bartolo i *Barberaren i Sevilla* och Talaren i *Trollflöjten*. :||

ARLENE SAUNDERS

1930–2020

† Den amerikanska spintosopranen Arlene Saunders har avlidit 89 år gammal i sviterna av covid-19. Hon debuterade som Rosalinda i *Läderlappen* med National Opera Company 1958. Tre år senare framträdde hon för första gången på New York City Opera som Giorgetta i Puccinis *Manteln*. Här sjöng hon bl.a. titelrollen i Gustave Charpentiers opera *Louise*, Hanna Glawari i *Glada änkan* och Donna Elvira i *Don Giovanni*.

Karriären tog internationell fart när hon fick kontrakt med Hamburgoperan 1964 under operachefen Rolf Liebermanns dynamiska ledning. Här kom hon att gestalta bl.a. Grevinnan i *Figaros bröllop*, Agathe i *Friskyttan* och Eva i *Mästersångarna i Nürnberg*. Alla produktionerna blev avfilmade i studio och utgivna på dvd.

Här sjöng Saunders Elsa i *Lobengrin* mot Plácido Domingo svanriddare. En annan Wagnerroll för sångerskan var Elisabeth i *Tannhäuser*. Hon gestaltade Nedda i *Pajazzo*. I Hamburg kreerade hon Muskläraren vid urpremiären av Gian Carlo Menottis *Help, Help, the Globolinks!* 1968, även den filmatiserad. Där gestaltade hon även den krävande rollen som grevinnan Madeleine i Richard Strauss *Capriccio* mot Harald Ek (Flamand), Theo Adam (La Roche) och Tatiana Troyanos (Clarion), dirigerade av såväl Horst Stein som Karl Böhm. Fyra andra ledande Straussroller som Saunders sjöng i Hamburg var Fältmarskalkinnan i *Rosenkavaljeren*, titelrollerna i *Ariadne på Naxos* och *Arabella* samt Chrysothemis i *Elektra*.

För skivbolaget RCA sjöng hon in Tamiris roll i Mozarts *Il re pastore* mot Reri Grist (Aminta) och Lucia Popp (Elisa). 1971 sjöng hon titelrollen i Alberto Ginasteras *Beatrix Cenci* vid uruppförandet på Washingtonoperan. Samma roll sjöng hon åter två år senare på New York City Opera. Metropolitandebuten kom som Eva i *Mästersångarna i Nürnberg* 1976. Två år senare sjöng hon Minnie i *La fanciulla del West* på New York City Opera. Saunders framträdde också på La Scala i Milano, Wiener Staatsoper (Elsa i *Lobengrin*), Covent Garden i London, Parisoperan, Romoperan och vid festspelen i Glyndebourne (Pamina i *Trollflöjten*).

1967 utsågs Arlene Saunders till Kammersängerin vid Hamburgische Staatsoper. 1985 tog hon sceniskt farväl som Fältmarskalkinnan i *Rosenkavaljeren* på Teatro Colón i Buenos Aires. Samma roll gjorde hon också i Genève 1980 mot Sylvia Lindenstrand (Octavian), Britt Marie Aruhn (Sophie) och Auge Haugland (baron Ochs), allt under Berislav Klobučars ledning och sänd i svensk radio. :||

Arlene Saunders i Rosenkavaljeren.

Foto: Martina Hellmann/dpa

HERTHA TÖPPER

1924–2020

† Den österrikiska mezzosopranen **Hertha Töpper** har avlidit knappt en månad före sin 96-årsdag. Hon föddes i Graz där hon studerade sång vid musikkonservatoriet. Debuten ägde rum på Grazoperan som Ulrica i *Maskeradbalen* 1945. Under sju säsonger där studerade hon in merparten av sina roller för sin framtida karriär. Hon medverkade i *Nibelungens ring* vid återinvigningen av Bayreuthfestspelen 1951. Hon sjöng även där somrarna 1952 och 1960, i roller som Fricka och Brangäne. Den senare rollen gjorde hon också vid Bayreuthfestspelens gästspel i Tokyo 1967 mot Birgit Nilssons Isolde – den enda av Wieland Wagners uppsättningar som blev förevigad för televisionen.

Från 1952 var Hertha Töpper engagerad vid Bayerische Staatsoper i München, där hon under ett kvarts sekel tillhörde de

yppersta krafter (Kammersängerin). Debutrollen här var Octavian i *Rosenkavaljeren*. Hon medverkade också vid uruppförandet av Paul Hindemiths opera *Die Harmonie der Welt* 1957. Hennes främsta roller var Dorabella i *Così fan tutte*, Clairon i *Capriccio*, Judith i *Riddar Blåskäggs borg*, Marfa i *Hovanstjina*, Glucks Orfeus, titelrollen i *Carmen*, Amneris i *Aida* och Eboli i *Don Carlos*. Hon gästspelade på alla världens ledande operascener, i London, Wien, Milano, Bryssel, Amsterdam och Zürich. 1960 medverkade hon i Herbert von Karajans *Rosenkavaljeren* vid festspelen i Salzburg. Samma roll gjorde hon vid sin San Franciscodebut 1962 och senare på Metropolitan i New York.

Vid sidan av operarollerna var Töpper en mycket aktiv och framstående romans-, oratorie- och konsertsångerska, inte minst som Bachinterpret. Under åren 1971–81 var hon professor i sång vid Musikhögskolan i München.

Hertha Töppers röst finns bevarad på en mängd inspelningar, bl.a. som Octavian i en liveinspelning från Münchenoperan 1965 med Joseph Keilberth, flera inspelningar i Ferenc Fricsays serie av Mozartoperor och inte minst i ett otal Bachinspelningar med Karl Richter. I August Everdings tv-serie *Da capo* medverkar Töpper i ett av programmen, och där berättar hon öppen hjärtigt om sin karriär. ■■

Foto: Sara Krulwich

Rosalind Elias i *The Follies*.

ROSALIND ELIAS

1930–2020

† Den amerikanska mezzosopranen **Rosalind Elias** har avlidit 90 år gammal. Hon kom från Massachusetts, som yngsta barnet i en skara av tretton. Hennes föräldrar var libaneser som hade emigrerat från Beirut. Hennes far motsatte sig initialt att dottern utbildade sig till sångare.

Elias studerade vid New England Conservatory. Hon sjöng med New England Opera mellan åren 1948 och 1952 och därefter för hon till Italien för att vidareutveckla sig vid Accademia Nazionale di Santa Cecilia i Rom – inte minst för sångläraren Luigi Ricci.

Elias debuterade på Metropolitan i New York som Grimgerde i *Valkyrian* 1954. Här kom hon att framträda i 687 föreställningar

i 54 roller. Carmen blev en av hennes signaturroller, men hon hade också stora framgångar som Rosina i *Barberaren i Sevilla*, Laura i *La Gioconda*, Suzuki i *Madame Butterfly*, Cherubin och Marcellina i *Figaros bröllop*, Dorabella i *Così fan tutte*, Octavian i *Rosenkavaljeren*, Olga i *Eugen Onegin*, Marina i *Boris Godunov*, Fenena i *Nabucco*, Azucena i *Trubaduren*, Amneris i *Aida*, Charlotte i *Werther* och som både Hans och Häxan i *Hans och Greta*.

1958 kreerade hon Erika vid urpremiären av Samuel Barbers *Vanessa* mot Eleanor Stiber i titelrollen, Nicolai Gedda, Regina Resnik och Giorgio Tozzi. Premiärbesättningen under Dimitri Mitropoulos ledning spelade in verket på RCA. När nya Met vid Lincoln Center invigdes 1966 kreerade Elias Chairman i Barbers *Antony and Cleopatra*, men trots att Leontyne Price sjöng Cleopatra uteblev succén.

Rosalind Elias gästspelade även på andra operascener, som t.ex. Scottish Opera i Glasgow (Angelina i *Askungen*), Wiener Staatsoper (titelrollen i *Carmen*) och vid festspelen i Glyndebourne (Baba the Turk i *Rucklarens väg*).

Hon medverkade i en mängd kompletta operainspelningar, t.ex. som Cherubin i *Figaros bröllop* under Erich Leinsdorfs ledning, Preziosilla i *Ödets makt*, Laura i *La Gioconda* mot Zinka Milanov, Giuseppe di Stefano och Leonard Warren. Elias medverkade i två inspelningar av *Madame Butterfly*, först mot Anna Moffo (1957) och fem år senare mot Leontyne Price. Och hon sjöng Azucena i *Trubaduren* mot Price, Tucker och Tozzi, Maddalena i *Rigoletto* mot Merrill, Kraus och Moffo samt Meg Page i *Falstaff*, de två sista inspelningarna dirigerades av Georg Solti. Tilläggas kan också Judith i *Riddar Blåskäggs borg* och i konsertrepertoaren Berlioz' *Romeo och Julia* samt Verdis *Messa da Requiem*.

Sent i karriär gestaltade Elias den gamla baronessan i *Vanessa* i såväl Monte-Carlo, Los Angeles som på New York City Opera. Broadwaydebuten ägde rum som Heidi Schiller i Sondheim-musikalen *The Follies* så sent som 2011. ■ Sören Tranberg

PETER JONAS

1946–2020

† Peter Jonas var född i London 1946 och utbildade sig i litteratur, operasång och musikvetenskap både i England och USA, innan han 1974 blev assistent åt Georg Solti vid Chicagos Symfoniorkester. Här bistod han också Daniel Barenboim och Claudio Abbado administrativt, innan han 1985 utnämndes till chef för English National Opera. Där stannade han till 1993, då han utsågs till chef för Bayerische Staatsoper i München – den förste engelsman som fått förtroende som chef för ett större tyskt operahus.

Under sin tid vid ENO utvecklade han tillsammans med dirigenten Mark Elder och regissören David Pountney huset avsevärt genom att satsa på sceniskt djärvare och mer genomarbetade produktioner och en moderniserad repertoar. I München kom

Foto: picture-alliance/gpa

han att arbeta efter samma linjer, vilket krävde ett stort mått av djärvhet och konstnärlig målmedvetenhet. Tidigare under Wolfgang Sawallischs tid hade Münchenoperan haft sin tyngdpunkt helt på Mozart, Wagner och inte minst Richard Strauss.

Peter Jonas kom att öppna inte bara München utan hela Tyskland för den där tidigare försummade barockoperan. En nyckeluppsättning från Jonas första tid i München var Händels *Julius Caesar*. Jonas har själv berättat hur han tillsammans med dirigenten Ivor Bolton, regissören Richard Jones och gestaltaren av Caesars roll Ann Murray ("Immer diese Engländer!", som många Münchenbor muttrade) satsade allt på ett kort och vågade bryta med alla gediget tyska föreställningar om hur barockopera ska se ut. Publik och kritik blev inledningsvis helt förvirrade, men denna *Julius Caesar* blev snart en kultföreställning, som operavänner vallfärdade till. Jag har själv mycket få gånger blivit så överväldigad av en operaföreställning som av denna otroligt briljanta och fantasifulla *Julius Caesar* med sina numera ikoniska hajar och dinosaurier på scenen.

Peter Jonas fortsatte att satsa på barockopera, Händel, Cavalli och Monteverdi, men också mer på modern opera än tidigare i München. Framför allt höll han hårt på den konstnärliga kvaliteten, och han avskydde scenisk lyx för dess egen skull. Därför avböjde han också inviter både från Metropolitan och Salzburgfestspelen med dess "incredible festival-style projects". Jonas höll i München fast vid en stor och omsorgsfullt konstnärligt kontrollerad repertoar (ofta över fyrtio olika verk under en säsong). Och trots att han fortsatte att engagera påfallande många brittiska landsmän tog Münchenpubliken honom helt och fullt till sig. Efter 2006 hade Peter Jonas (så småningom adlad till Sir Peter Jonas) en mängd viktiga styrelseuppdrag inom operavärlden men kämpade också i decennier mot en cancer som till slut blev honom övermäktig den 22 april 2020. Han blev 73 år.

Som person var Peter Jonas en utpräglat cool brittisk gentleman (han lär också ha gillat cricket), och jag minns när han kom in före en föreställning för att förklara att en av sångarna hade problem med ett knä. "Men kan han sjunga?" avbröt honom en man i publiken, varvid Jonas reptilsnabbt replikerade "Bättre än ni" och utan att röra en min fortsatte sitt anförande. ■

Lennart Bromander

GABRIEL BACQUIER

1924–2020

† Den franske barytonen **Gabriel Bacquier** har avlidit några dagar före sin 96-årsdag. Han föddes i Béziers i Sydfrankrike och tog sin examen vid Musikkonservatoriet i Paris 1950. Under tre år engagerades han vid Théâtre de la Monnaie i Bryssel, där han byggde upp sin repertoar i såväl franska som italienska operor, tragiska som komiska, och franska operetter.

1956 debuterade han på Opéra-Comique i Paris, och två år senare fick han hoppa in som Rigoletto vid Stora operan (Palais Garnier) i samma stad. Det ledde genast till engagemang där med officiell debut som Scarpia i *Tosca* mot Renata Tebaldi. Den rollprestationen öppnade världen för honom med engagemang i Glyndebourne, på Wiener Staatsoper, Covent Garden, Chicago, La Scala och till sist Metropolitan Opera i New York 1964. På den sistnämnda institutionen framträdde han under 18 säsonger, ett rekord för en fransk sångare. Därefter upprätthöll han en karriär i högsta internationella klass på båda sidor om Atlanten ända fram till sin avskedsföreställning som Don Pasquale på Opéra-Comique 1994, kort efter sin 70-årsdag.

I Bacquiers repertoar återfinns givetvis många franska roller som Golaud i *Pelléas och Mélisande*, skurkrollerna i *Hoffmanns äventyr*, Escamillo i *Carmen*, Nilakantha i Delibes *Lakmé*, Sancho Panza i Massenets *Don Quixotte* och mängder av Offenbachs operetter. Men han var noga med att inte betraktas som en enbart ”fransk” baryton, utan gjorde många italienska roller, såväl tragiska som komiska. Bland de tragiska återfinns Renato i *Maskeradbalen*, Jago i *Otello*, Posa i *Don Carlos*, Michele i *Manteln* och bland de komiska såväl Figaro som Dr Bartolo i *Barberaren i Sevilla*, Dulcamara i *Kärleksdrycken*, Fra Melitone i *Ödets makt* och inte minst titelrollen i *Falstaff*. Den senare gjorde han också i en omtalad studioproduktion 1979 i regi av Götz Friedrich och där Georg Solti dirigerade Wiener Philharmoniker. Uppsättningen har visats i SVT.

Därtill Mozartroller som Greven i *Figaros bröllop*, Leporello i *Don Giovanni* och Don Alfonso i *Così fan tutte*. Däremot gjorde han i princip aldrig några tyska roller. Med sina komiska gubbroller var han noga med att aldrig få dem att framstå som löjliga. Som den store skådespelare han var ville han alltid få dem mänskliga och framställa dem på allvar. Med sin karakteristiska röst, starka scennärvaro och förnämliga textbehandling är det inte konstigt att han blev eftertraktad på världens alla operahus.

Gabriel Bacquier har medverkat vid mer än trettio kompletta operainspelningar på de största skivbolagen och med de största artisterna och dirigenterna. Därför kan bara ett fåtal inspelningar

Foto: Thierry Belleiche

nämnas, några verkligt svårslagna referensinspelningar: som Alfonso i Donizettis *La Favorita* på Decca under Richard Bonynges mot Fiorenza Cossotto och Luciano Pavarotti, skurkrollerna i den prisbelönta inspelningen av *Hoffmanns äventyr* på Decca under Bonynges mot Joan Sutherland och Plácido Domingo, titelrollen i Rossinis *Wilhelm Tell* på EMI under Lamberto Gardelli mot Nicolai Gedda och Montserrat Caballé, Sancho Panza i *Don Quixotte* mot Régine Crespin och Nicolai Ghiaurov på Decca samt som vicekung Don Andrés i Offenbachs *La Périchole* på EMI mot Teresa Berganza och José Carreras under Michel Plasson.

Bacquier var därtill en förnämlig uttolkare av franska mélodies (romanser) och har spelat in sånger av bland andra Poulenc och Ravel. Han har också uruppfört flera operor, bland annat av Menotti. Mot slutet av karriären blev han en eftertraktad lärare vid Parisoperan och Musikkonservatoriet i Paris. Från 2001 undervisade han vid Académie de Musique i Monaco, där han också regisserade flera elevproduktioner.

Gabriel Bacquier fick mottaga alla upptänkliga franska ordnar och utmärkelser, förutom alla de priser som hans inspelningar vann. Han avled i sitt hem i Lestre i Normandie, och kunde då se tillbaka på en av de största karriärer en fransk sångare i hans generation gjort. ■

MADY MESPLÉ

1931–2020

† Den franska sopranen Mady Mesplé har avlidit 89 år gammal. Hon var en av de absolut ledande koloratursopranerna i sin generation och efterträddes i sitt hemland först av Natalie Dessay. Mesplé föddes i Toulouse, där hon också utbildade sig i piano och sång. För att finansiera sina studier spelade hon piano i ett jazzband och ackompanjerade lektioner på konservatoriet. Sedan bar det av till Paris och kompletterande sånglektioner för Janine Micheau. Debuten skedde i Liège 1953 som Delibes Lakmé, och den rollen skulle följa henne hela karriären med totalt 145 föreställningar. Det blev också debutrollen året därpå i Bryssel, liksom på Opéra-Comique 1956. Till Stora operan kom hon två år senare som Syster Constance i Poulencs *Karmelitsystrarna*.

Mesplé byggde snabbt upp sin repertoar med koloraturroller i det franska och italienska facket som Olympia i *Hoffmanns äventyr*, Philine i *Mignon*, Ofelia i *Hamlet*, Gilda i *Rigoletto*, Amina i *Sömngångerskan*, Rosina i *Barberaren i Sevilla*, Norina i *Don Pasquale*, Massenets *Manon* och så vidare. Men det blev även några tyska roller som Nattens drottning, Sophie i *Rosenkavaljeren* och Zerbinetta i *Ariadne på Naxos*. Det absoluta genombrottet kom på Stora operan i Paris då hon 1960 övertog rollen som Lucia di Lammermoor efter Joan Sutherland i en nyproduktion och valde att sjunga vansinnesscenen en hel ton högre än sin föregångerska. Hon sjöng också på världens stora scener som La Scala, Covent Garden, Teatro Colón i Buenos Aires och lustigt nog debuterade hon samma år på Bolsjojteatern i Moskva som på Metropolitan Opera i New York, 1973.

Hennes diskografi är imponerande med mängder av franska operor och operetter, flertalet på EMI: *Lakmé*, Aubers *Fra Diavolo* mot (Nicolai Gedda) och *Manon Lescaut*, Grétrys *Zémire och Azor* och *Richard Lejonhjärta*, Lecocqs *Madame Angots dotter*, Planquettes *Corneilles klockor*, Messagers *Véronique* och Hahns *Ciboulette*. Därtill flera operetter av Offenbach som *Orfeus i underjorden*, *Pariserliv* och *Storhertiginnan av Gerolstein*, de båda sistnämnda mot Régine Crespin. Mesplé fick också flera verk skrivna för sig och framförde mycket nyskriven musik, bl.a. av Menotti och Schönberg. Hon drog sig tillbaka från scenen 1985 och började sedan undervisa i Paris och Lyon samt gav mängder av masterclasses. I mitten av 90-talet drabbades hon av Parkinson och skrev då en bok som handlade både om karriären och hur sjukdomen utvecklade sig. Hon fick inte mindre än sex franska ordnar för sin kulturella gärning.

Mady Mesplés röst var mycket karakteristisk: en mycket fokuserad, ljus och klar sopran med ett litet snabbt vibrato. Hennes register tycktes inte ha någon övre gräns och hon kunde ledigt sträcka sig till ett trestruket ass. Intonationen var fullständigt perfekt och tekniken så säker att man vid hennes löpningar nästan kunde luras att tro att det var ett instrument och inte en mänsklig röst man hörde. Därtill ett musikaliskt raffinemang och en charmerande scennärvaro som var oslagbar. Den som vill möta henne i helfigur rekommenderas EMI:s dubbel-cd "The Very Best of Mady Mesplé". ■■ Göran Gademan

avlyssnat

VERDI: LUISA MILLER

Rebeka, Kutasi, Scheurle, Magri, Petean, Jerkunica, Mimica. Chor des Bayerischen Rundfunks, Münchner Rundfunkorchester/Repušić

BR Klassik 900323 [2 CD]

Distr: Naxos

VERDI: I DUE FOSCARI

Nucci, Yu, Magri, Fodor, Horváth, Sebestyén. Chor des Bayerischen Rundfunks, Münchner Rundfunkorchester/Repušić

BR Klassik 900328 [2 CD]

Distr: Naxos

BR Klassik har gett ut två Verdioperor från konsertanta liveframföranden med Münchens Radioorkester på Prinzregententheater 2017 och 2018. Den ljuvliga *Luisa Miller* från 1849 som öppnade kompositören mot *Rigoletto* och *La Traviata* kort efter och som beskriver mänskligt lidande, förtryck och ung kärlek minst lika drabbande som i dem. Inte konstigt att den nu börjar spelas alltmer på världens operascener, och det saknas heller inte inspelningar i yppersta världsklass. Desto mer välkommen är därför *I due Foscari*, som hittills bara finns i en kommersiell, om än ganska svårslagen, inspelning i dirigenten Lamberto Gardellis serie med tidiga Verdioperor på Philips.

Den kroatiska dirigenten **Ivan Repušić** leder båda framföranden med stor känsla för Verdis bel canto-stil och en tät närhet till dramatik. Det är mycket organiskt och mestadels sångarvänligt med svikt mellan scen och dike. Den välklingande och precisa Radioorkestern i München är verkligen med på noterna, så även den Bayeriska radiokören. Inget lämnas åt slumpen, och bland de många omsorgsfulla detaljerna kan nämnas orgeln i slutscenen av *Luisa Miller*, som jag aldrig hört så klangskön och fullödig.

Salvatore Cammarano har till sitt libretto verkligen vaskat ur väsentligheterna i Schillers berömda pjäs *Kabale und Liebe*. Luisa är en av de verkliga Verdihjältinnorna, där **Marina Rebeka** har allt som krävs: flödande linjer, fina pianissimon på höjden, säker koloratur och

en förmåga att väcka medlidande hos åhöraren. Bara i den dramatiska slutscenen saknas kanske litet vokal styrka och ett tätare legato. Som hennes far Miller har **George Petean** en fin tät höjd i sitt barytonparti men är kanske litet blek i uttrycket. Han kontrasteras härligt av **Marko Mimica** med nattsvar bas som den grymme Walter, fadern till Luisas älskade Rodolfo. Uppgörelsen mellan de två fäderna blir en höjdpunkt i första aktens final. **Judit Kutasi** har en stadig mezzo som Luisas rival Federica.

Gemensam för de båda inspelningarna är också **Ivan Magri**, som gör bägge de ledande tenorrollerna med stor aplomb, italiensk intensitet och är fullkomligt outtröttlig på höjden i den höga tessituran. I *I due Foscari* gör han dogens olycklige son, den ene Foscari alltså, som orättfärdigt dömts till landsförvisning. Lord Byrons drama bygger på verkliga händelser ur Venedigs blodiga historia på 1400-talet, som Verdis librettist **Francesco Maria Piave** noga forskade kring. Desto mer bråttom hade Verdi som var inne i sina "galärår" då han skrev två-tre operor om året. *I due Foscari* är från 1844 och har åtskilliga arior och cabaletter för de bägge Foscari, far (baryton) och son (tenor) samt sonens hustru Lucrezia (sopran). Därtill ett antal körer, medan den verkliga skurkrollen, basen Loredano, är ytterst perifer.

Handlingen börjar med elände och slutar med ännu mer elände: i åtskilliga scener ber man om nåd för sonen Jacopo tills han slutligen landsförvisas. Fadern, dogen Francesco, tvingas abdikera och såväl han som sonen dör av brustet hjärta, medan hustrun Lucrezia lämnas ensam kvar. Ett justitiemord alltså, och till denna ganska statiska historia har Verdi skrivit en hel del fin musik med känsla för det introverta i handlingen. Även detta verk har börjat spelas mer på senare år, även sceniskt men oftare konsertant.

Som Lucrezia imponerar **Guanqun Yu** med ljuvligt klarsjungande sopran, fina nyanser och legato och smidig koloratur. Bara i en av cabalettorna forceras hon av dirigenten med ett alltför snabbt tempo, men för att gå i land med de tidiga dramatiska koloraturrollerna, som Verdi skrev högst krävande, är det alltså en mycket imponerande prestation.

Skälet till jag tyvärr ändå måste avråda från ett inköp gäller det verkliga affischnamnet i sammanhanget, **Leo Nucci** som dogen. Vid tillfället var han 76 år och det är plågsamt att ens försöka beskriva den torra, okontrollerade rösten med mycket vibrato som ofta ham-

nar i underkant. Varför gjorde han detta? Och hur tänkte arrangörerna? Nucci kan se tillbaka på en glansfull internationell karriär, men ingen kräver att man ska låta som man gjorde förr i en roll som kräver så mycket skönsång.

Själv upplevde jag Plácido Domingo i denna roll konsertant i Madrid för några år sedan. Han var då i samma ålder som Nucci och hade litet mer röst kvar men kom å andra sidan från tenorhållet. Jag måste ändå starkt ifrågasätta detta oskick som uppstått på senare år – att man besätter Verdis fadersroller som Simon Boccanegra, Rigoletto, Germont och denna med sångare som snarare är en farfar än en far. Särskilt när det finns många fina Verdibarytoner i rätt generation. Det handlar ju trots allt om en person som har ett barn i 20-åldern och därmed själv är runt 40-50, inte långt över 70. Därtill kräver rollerna vokalt en sångare som är i sin absoluta prime time.

Nej, det är bara att återvända till Gardellis Philipsinspelning där Piero Cappuccilli sjunger denna roll i blomman av sin karriär. Sorgligt nog ännu den enda kommersiella inspelningen av *I due Foscari* som helt håller måttet. :|| Göran Gademan

SALIERI: LA FIERA DI VENEZIA

Rubis, D'Aguzzo, Caoduro, Adam, Idrisova, Lombardi Mazzulli, Zanasi.

L'arte del mondo/Ehrhardt

Deutsche Harmonia Mundi DHM

19075964562 [2 CD]

Distr: Naxos

Den som tror att **Antonio Salieri** var en surgubbe som mest gick omkring och deppade över att inte vara lika genial som Mozart borde genast ta del av hans operabuffa *La Fiera di Venezia*. Med premiär i Wien 1772 blev den snabbt en favorit och spelades långt utanför Wien, på ställen som Köpenhamn och Moskva och kom att hålla sig kvar på operascenerna i ett halvsekel framåt. Dagens intresse för Salieri har främst gällt hans verk i den högstämnda opera seria-genren, men att

han också träffsäkert och kvickt kunde producera sig i den komiska genren vet vi genom hans *Falstaff*.

La Fiera di Venezia kom att bli den tjugotvåårige Salieris första succé. Här finns drag som kommer att tas efter av senare kompositörer: långa ensembler och dansinslag med både solister och kör, något som Mozart imiterade och vars *Figaros bröllop* visar handlingsmässiga likheter med Salieris opera. Att melodiska likheter kan var en tillfällighet vet vi, men att Mozart medvetet eller omedvetet har plankat Salieri när han skrev dansscenen i *Don Giovanni*s första aktfinal är ingen tillfällighet. Likheten mellan den och en motsvarande scen i andra aktens final i *La Fiera di Venezia* är påfallande. Här finns också en härlig uvertyr med glatt humör, träffsäkra roliga parodier på opera seria, bravurarios för sopran med inlagda träblåssoli, en fyndig aktfinal i form av ett lotteri, bara för att nämna några nummer som visar på en ung idérik Salieri som verkar ha jättekul.

Intrigen utspelar sig i Venedig under den stora uppståndelsefesten, där det kan hända mycket när personer ur skilda samhällsklasser möts. Här har vi den förmögne hertigen som söker erotiska äventyr och har svårt att hålla isär två rivaliserande torgförsäljerskor som på olika sätt vill utnyttja sin beundrare. Vi har hertigens trolovade som söker honom, vi har den unge fattige älskaren och en despotisk fader. De självgoda och giriga, företrädesvis manliga, rollerna blir vederbörligen dragna vid näsan.

Upptagningen är gjord av Stuttgartradiion vid Schwetzingen Festspiele 2018. På tidstroga instrument spelar orkestern *L'arte del mondo* under sin ledare **Werner Ehrhardt**, som har det äkta buffatempot med precision och esprit. Därtill kommer en proffsig sångarensemble på hög nivå. Klarast lyser **Francesca Lombardi Mazzulli** som Falsirena, torgförsäljerska med operaambitioner med virtuost exekverade koloraturkaskader. **Furio Zanasi**, färgstark baryton, är den till slut lurade fadern Grifagno. **Krystian Adam** visar fin stilkänsla och ljuv tenorfrasering som den kärlekskranke adelsmannen Ostrogoto. **Dilyara Idrisova**, som hans trolovade Calloandra, bemästrar utomordentligt en annan praktfull och ambitiöst upplagd koloraturaria med intrikata träblåsarackompanjemang. En glädjande inspelning som visar vilken levande operakompositör Salieri verkligen är. :||

Erik Graune

ROSSINI: SIGISMONDO

Park, Pizzolato, Kelly, Tarver, Ring, Loconsolo, Hong, Watts. Chor des Bayerischen Rundfunks, Münchner Rundfunkorchester/Wilson
BR-Klassik 900327 [2 CD]

Distr: Naxos

Efter premiären på *Sigismondo* i Venedig 1814 meddelade sig den tjugotvååriga **Gioacchino Rossini** som alltid med sin mor Anna. På kuvertet hade han ritat en stor flaska, en "fiasco", som tydligt visade operans mottagande. Det domslutet har stått sig. *Sigismondo* anses tillhöra bottenskräpet i hans produktion och är en av hans minst spelade operor.

Som så ofta läggs skulden på texten. **Giuseppe Maria Foppas** så utskälda libretto är en variant av ett ofta använt tema i operalitteraturen: kungen som dömer den för otrohet falskeligen anklagade drottningen till döden. Hon lyckas undkomma och tillbringar en lång tid på hemlig ort innan den redan ångerfulle kungen får bevis för hennes oskuld. Hon får sin upprättelse och det lyckliga slutet är ett faktum.

Drottningen heter Aldimira och sällar sig därmed till flera av sina olycksdrabbade medsysstrar i operalitteraturen (Webers Euryanthe, Schumanns Genoveva och den mest kända, Elsa i *Lohengrin*) som alla har något gemensamt: en obegriplig avsaknad av mål i mun till att försvara sig. Intrigmakaren är här kungens förtrogne Ladislao, en gång avisad av Aldimira och som hämnd iscensätter han sina Jagoliknande kabaler. Sigismondos skuldkänslor över att ha dömt sin oskyldiga hustru till döden blir här till labila utbrott som förebådar de stora romantiska vansinnesscenerna. Även här är Rossini pionjär i operans utvecklingshistoria.

Att *Sigismondo* ändå med adekvat regimässig uppdatering kan engagera, visade Damiano Michielettos uppsättning vid Rossini-festivalen 2010 – en produktion som utnämndes till årets bästa italienska operauppsättning. Michieletto hade förlagt pjäsen till en psykiatrisk klinik, där Sigismondo vårdades som patient.

Även om *Sigismondo* knappast förtjänar sin fiaskostämpel och definitivt är värd att spelas någon gång, något bortglömt mästerverk är det inte. Som så ofta hos Rossini kan lyssnaren på gott och ont känna igen melodisnuttar både här och där. Uvertyren är den till *Turken i Italien* och *Otello*. Kalenderbitaren kan säkert nynna med i toner som man hört i *Elisabetta* eller *Silkesstegen* och så vidare. Och alla kommer att glädjas när plötsligt förtalsarian eller Rosinas cavatina ur *Barberaren i Sevilla* dyker upp, men då ska man veta att *Sigismondo* skrevs två år före *Barberaren*.

Kanske bidrar ingenting av det ovan skrivna till någon större entusiasm inför denne förvisso brutalt hustrumisshandlande polske kung – i alla fall inte tillräckligt för att ge sig i kast med denna cd från

ett konsertant framförande med Bayerska radions orkester från Prinzregententheater i München. Det är i så fall synd, för detta är nämligen en pang-Rossini!

Samtliga medverkande i denna hit förtjänar högsta beröm för sina insatser. Om man ska framhålla någon är det definitivt den kanadensiska dirigenten **Keri-Lynn Wilson**. Hon eldar på Münchner Rundfunkorchester och Bayerska radions kör med en intensitet, precision och dramatik som om hon dirigerade andra akten i *Tosca*. Keri-Lynn Wilson förmedlar *Sigismondo* med en orubblig övertygelse och självklarhet, som tar död på allt magsurt gnöl om en opera med endast återanvänd musik och schablonartad handling, ett resultat av Rossinis stressiga skapandesituation i det Italien där opera var massproducerad stapelvara.

Här finns också en sångarensemble som tar sig an *Sigismondo* på fullaste allvar och entusiasm. I titelrollen hör vi en av världens främsta Rossinimezzosopraner, **Marianna Pizzolato**, vars perfekta och stilsäkra sång har fått en utstrålning den tidigare saknat. Sydkoreanska **Hyesang Park** – på tröskeln till en världskarriär – är en kristallklar koloratursopran med dramatisk auktoritet. Hennes duetter med Pizzolato tillhör höjdpunkterna. **Kenneth Tarver**, en av dessa stilsäkra amerikanska Rossinitenorer som berikat den här repertoaren under många år, trillar löpningar med precision och snabbhet som inte står en Rockwell Blake eller en Juan Diego Flórez efter. :||

Erik Graune

SPONTINI: LE METAMORFOSI DI PASQUALE

Lippo, Anderzhanov, Bartolucci, Garés, Antenucci, Feola, Adriani. Orchestra Sinfonica G. Rossini/Montesano
Dynamic CD57836 [2 CD]

Distr: Naxos

Den italienske operakompositören **Gaspere Spontini** (1774–1851) kom i början av 1800-talet att inneha ett par av de mest prestigefyllda ämbeten man kunde ha som operakompositör: först i Paris som Napoleons inofficielle hovkompositör, sedan som Generalmusikdirektor i Berlin. Men Spontini hade innan han lämnade Italien en karriär där han framför allt skrev komiska operor, som till stor del har ansetts förlorade för eftervärlden.

Genom en slump har man i biblioteket i slottet Ursel i Hingene, Belgien, hittat kompletta partiturer till tre operor och en kantat som för-

utom titlarna varit okända. Operorna i fråga skrevs och uppfördes 1800–02 på olika ställen i Italien innan Spontini lämnade Italien för Paris. (Se OPERA nr 4/18.) En av operorna, *Le Metamorfosi di Pasquale* uruppfördes i Venedig 1802. Den hördes aldrig igen förrän Teatro La Fenice i Venedig med stor framgång spelade verket i januari 2018. Nu har en cd-upptagning gjorts och lyssnaren kan efter 218 år ta del av ett av Spontinis ungdomsalster.

Det vi hör är inte något epokgörande mästerverk, men det är en god produkt med flera avsnitt betydligt över genomsnittet av den tidens massproducerande operaindustri. Titelpersonen är en självmedveten tjänare som efter att ha lämnat sin tjänst återvänder till sin slottsherre. Kring honom utvecklas en sedvanlig buffaintrig med förklädnader, förälskade par med förhinder, listiga intrigskapande tjänare och despotiska fadersgestalter som i slutet blir lurade.

Framförandet och rösterna är av god om inte exceptionell kvalitet. I titelrollen har vi basbarytonen **Baurzhan Anderzhanov** som en charmig och generöst utagerande Pasquale, **Michela Antenucci** är en viljestark och sångligt väl profilerad Costanza och hennes älskade är en fin lyrisk tenor **Antonio Garés**. Ett förälskat tjänstepar, **Carolina Lippo** och **Davide Bartolucci**, har också det rätta buffahumöret och det hela leds säkert av **Giuseppe Montesano**, som dock gärna kunde ha eldat på Orchestra Sinfonica G. Rossini lite mer. En inspelning av stort musikhistoriskt värde, också med kul och njutbar operakomik. ■■

Erik Graune

VERDI: OTELLO

Kaufmann, Lombardi, Álvarez, Avetisyan, Verrez, Bosi, Fassi, Beggi, Fiocchi. Orchestra e coro dell'Accademia Nazionale di Santa Cecilia/Pappano
Sony Classical 19439707932 [2 CD]

Distr: Sony

Jonas Kaufmann, de senaste årens mest omsusade tenor, har på några få år lagt den ena efter den andra av de stora tenorrollerna till sin repertoar. Omsusad är han inte bara för kraften och briljansen i stämman utan också för att han i motsats till många av sina kolleger i stämfacket har ett utseende och en utstrålning, som passar ypperligt till heroiska personager. Det var givet att han förr eller senare också skulle införliva den ultimata utmaningen Otello med rollistan. Det har han nu gjort i London och München. Jag har själv upplevt hans rolltolkning på scen, och den gjorde starkt intryck inte minst i Otellos

mer inåtvända stunder (de är dock inte så många). Nu är det dags för skivdokumentationen, och den baseras inte på någon av Kaufmanns sceniska framträdanden i rollen utan är en ren studioproduktion, gjord i Rom sommaren 2019.

Kanske hade det varit bättre med en dvd från ett sceniskt framförande. Hans utstrålning är så stark att man fäster sig föga vid egenheter hos rösten när man har honom framför sig på scen eller dvd. Här störs jag ganska ofta av att rösten inte klingar tillräckligt fritt utan känns frampressad. Jag jämför litet grand med hans store föregångare i rollen, Plácido Domingo, i dennes version från 1978, och hos honom – på den tiden – fanns en helt annan rörlighet och mycket fint utnyttjad klangvariation i stämman.

Som Otellos onda genius, gudsförnekaren Jago, har man valt **Carlos Álvarez**, som jag såg i rollen redan för tio år sedan. Jag minns att jag då tyckte att han visserligen hade allt på plats men att han verkade genomföra rollen rutinmässigt. "Som en dag på jobbet", minns jag att jag skrev, och den formuleringen föll mig osökt i tankarna när jag nu hörde honom igen. Litet mer demoni bör utstråla från denne utstuderat ondskefulle man.

Den här inspelningens stora vokala behållning blir i stället den unga **Federica Lombardi** som Desdemona. Hennes långa lyriska fraser (och sådana har Desdemona många) är svindlande vackra, och hon har en teknik som tillåter henne att till synes obesvärat följa alla Verdis krävande föredragsanvisningar med differentieringar mellan p, pp och ppp eller som i Videvisan att sjunga det upprepade "salce" *come una voce lontana*, som en röst långt bortifrån. Jag blev helt tagen av denna Desdemona.

Däremot blev jag nästan för första gången besviken på **Antonio Pappano**, som annars alltid övertygar så stort i italiensk opera. Naturligtvis behärskar han och orkestern det komplicerade partituret, men var finns glöden? Det är bra långt från intensiteten hos Toscanini eller den Toscanini-kopierande Karajan. *Furiosamente* kan Verdi ange nog så expressivt, men att vara furiös är inte Pappanos sak. Först i sista akten får man en känsla av scenisk nerv, annars andas den här inspelningen alltför mycket studio. Men lyssna på Federica Lombardi! ■■

Lennart Bromander

dvd-tips

THOMAS: HAMLET

Degout, Devielhe, Alvaro, Brunet-Grupposo, Legoux, Behr, Varnier, Dubruque. Les éléments, Orchestre des Champs-Élysées/Langrée

Regi: Cyril Teste

Scenografi: Ramy Fischler

Naxos 2.1106409 [1 DVD]

Distr: Naxos

Michel Carrés och **Jules Barbiers** libretto till **Ambroise Thomas** (1811–96) *Hamlet* framstår under de första fyra akterna som en skicklig koncentration av Shakespeares berömda drama, där som sig bör på en operascen kärlekshistorien mellan Hamlet och Ofelia ges stort utrymme. Ofelias långa och gripande vansinnesscen blir då verkets höjdpunkt. Men femte och sista akten är en svärknäckt nöt. Vålnaden återkommer och påminner Hamlet om hans ed, varefter Hamlet dödar kungen och hyllas som hans efterträdare, medan den oförgiftade Gertrud väljer att gå i kloster. Så såg det ut vid premiären i Paris 1868, men en sådan förvanskning av Shakespeares drama var oacceptabel i England. Därför skapade Thomas ett litet Shakespearetrognare "engelskt slut" till premiären i London året därpå.

När *Hamlet* fick svensk premiär i Göteborg 2016 valde man att salomoniskt dela på slutet, hälften av föreställningarna med det förvanskade franska och hälften med det mer Shakespeareska engelska slutet. I den skivinspelning som blivit standard med Sherrill Milnes och Joan Sutherland valde man det engelska slutet, medan man på Opéra-Comique i Paris 2018 håller sig till det franska originalet. Dirigenten **Louis Langrée** säger sig motvilligt ha fått acceptera det engelska slutet både på Metropolitan och Covent Garden och förklarar att han nu är lycklig att äntligen få göra det franska originalet.

Jag förstår honom inte riktigt. Den engelska varianten är visserligen summarisk men följer ändå tragedins logik, medan det abrupt

"lyckliga" franska slutet är ännu mer summariskt och känns som ett påklustrat återuppväckande av barockoperans problematiska "lieto fine".

Nå, bortser man från slutproblemet, så är den här dvd-versionen en stark operaupplevelse. Thomas raffinerade och känsligt empatiska operamusik håller utmärkt, och själva uppsättningen är musikaliskt alldeles lysande. **Cyril Testes** och **Ramy Fischlers** iscensättning med moderna kläder, spartansk utstyrsel och dominerande filminslag gör inte lika starkt intryck, även om vissa av filmeffekterna är skickligt infogade.

Den här dvd:n bör man framför allt skaffa sig för **Sabine Devielhes** skull. Hennes Ofelia är hänförande. Den rollen specialskev Thomas för Christina Nilsson, och som en reverens för hennes svenska ursprung lade han in Näckens polska i vansinnesscenen, vilket blir extra effektfullt när den görs med sådan magisk innerlighet som av Sabine Devielhe. Hennes sopran är fullkomligt underskön, både slank och färgrik och lika mättad av emotionellt uttryck i alla lägen; även koloraturutflykterna är bevakande vackra. Jag satt alldeles trollebunden under de nära tjugo minuter som vansinnesscenen pågår.

Stéphane Degout i titelrollen är med sin smidigt distinkta baryton en värdig motpart till denna fenomenala Ofelia. **Sylvie Brunet-Grupposo** som Gertrud har en fyllig, klangrik alt, medan jag kunde ha tänkt mig en bas med större tyngd än den i och för sig välfungerande **Laurent Alvaro** som kungen.

Louis Langrée vet att utnyttja alla ovanliga instrumentationsdetaljer (bl.a. saxofon) i Thomas partitur, och ett mer stilsäkert musicerande är svårt att tänka sig. ■■ Lennart Bromander

WAGNER: VALKYRIAN

Stemme, Magee, Skelton, Lundgren, Connolly, Anger, m.fl.

Orchestra of the Royal Opera House/Pappano

Regi: Keith Warner

Scenografi: Stefanos Lazaridis

Opus Arte OA1308D [2 DVD]

Distr: Naxos

Med **Nina Stemme** som Brünnhilde och **John Lundgren** som Wotan är det svensk dominans på scenen i andra och tredje akten av denna *Valkyrian* från Covent Garden i London hösten 2018. Nina Stemmes unika kvaliteter som Wagnersångare är ju välbekanta sedan länge, men det är först de senaste fyra-fem åren som John Lundgren har klivit fram på de stora scenerna som en mäktig profil i tunga Wagnerroller. Under sina år på Det Kongelige Teater i Köpenhamn utvecklade han sin basbaryton liksom sin betydande sceniska auktoritet i lugn och ro i många först små men snart allt större roller. I Kasper Holtens "The Copenhagen Ring" fanns det dock ingen plats för honom. Nu har John Lundgren inte bara tillräcklig vokal tyngd för de stora Wagnerpartierna utan också ett uttryck och en rik, differentierad klang, som gör att han kan matcha Nina Stemme fullt ut i sista aktens uppgörelse. Det är grandios och omskakande.

De båda har också ett mycket starkt stöd i **Antonio Pappano** och Covent Gardens osvikligt briljanta orkester. Han är framför allt känd som en oslagbar dirigent i Verdi och Puccini, men hans känsla för orkestral plasticitet och förmåga att pricka den rätta musikdramatiska nerven i ett verk är lika utpräglad när han dirigerar Wagner.

Det unga paret i första akten gestaltas av **Emily Magee** och **Stuart Skelton**. Båda har potenta röster nog för Siegmunds och Sieglindes krävande partier, men det är svårt med illusionen av ungt par när man har dem i närbild på dvd:n. Skelton, som sjungit Siegmund otaliga gånger, ser ut som en snäll och lufsig björn, medan Magee

har utstrålning som en gammal trygg och pålitlig men litet färglös husmor. Vokalt är de betydligt mer trovärdiga, särskilt Magee gör rollen med stor skärpa, men det är alltså inget plus att se dem, det räcker utmärkt med att höra.

Ain Anger är en erfaren och pålitlig Hunding, medan **Sarah Connolly** tyvärr spelar över och blir till en ytlig Fricka-karikatur.

Keith Warners regi bygger inte på någon tydlig vision av vad *Ringens* kan tänkas handla om förutom de laddade relationerna mellan styckets personager. Vilket i och för sig är mycket nog. All Wagnerregi behöver inte vara visionär, och personregin är stark förutom missen med Fricka.

Stefanos Lazaridis scenografi är svåröverskådlig och framstår som bråtig för den som ser den i dvd och inte på plats, åtminstone i de två första akterna. Ett par stora ringar och skiftande färgspel dominerar. Trollelden är spektakulär även på dvd. Loge kommer i skepnad av en låga kilande från långt håll, fångas upp i handen av Wotan, som håller den brinnande lågan direkt i handflatan, innan han sprider ut den till ett stort bål runt den sovande exvalkyrian. :||

Lennart Bromander

**WAGNER: DEN FLYGANDE
HOLLÄNDAREN**

*Youn, Brimberg, Woldt, Richter, Solvang,
Strasil. Arnold Schoenberg Chor,
Les Musiciens du Louvre/Minkowski*

Regi: Olivier Py

Scenografi: Pierre-André Weitz

Naxos 2.110637 [1 DVD]

Distr: Naxos

År 2013 kom en cd-utgåva av **Richard**

Wagners *Den flygande holländaren* med **Ingela Brimberg** som Senta och med ett i Wagnersammanhang litet oväntat val av orkester och dirigent, Les Musiciens du Louvre under **Marc Minkowski** (recenserad i OPERA nr 1/2014). Man använde sig dessutom av urversionen, där handlingen utspelas i Skottland. Erik heter George och Sentas far Donald och inte Daland. Annars är skillnaderna inte så stora, även om Sentas ballad ligger en hel ton högre i urversionen. Det var också en speciell utgåva i det att den parats ihop med en sedan 1840-talet glömd fransk version av samma libretto, Pierre-Louis Dietschs *Le vaisseau fantôme*. Ett verk man nyfiket lyssnade på en gång men knappast igen. Det gjorde dessutom cd-boxen med sina fyra cd ganska dyr.

För den som ändå gärna vill ha Brimberg och Minkowski, och det finns det goda skäl till, är den en här dvd:n perfekt. Även här möter vi George och Donald, men det franska spökskeppet lyser med sin frånvaro. Det handlar inte om samma ljudband som till cd:n. Dvd-inspelningen gjordes vid två föreställningar på Theater an der Wien i november 2015, medan cd-inspelningen härstammar från våren 2013. Sångarna i övriga stora roller är också andra, **Samuel Youn** som Holländaren, och **Lars Woldt** som Donald, medan **Bernard Richter** har fått byta upp sig från styrmannen till Georg. Helt i sin ordning eftersom Richter är en utmärkt Erik/Georg.

Den som redan har cd-utgåvan behöver inte komplettera med dvd:n. Ingela Brimbergs intensiva tolkning och suveränt egaliserade

och bäriga röst imponerar lika mycket på båda. Jag tilltalas också fortfarande starkt av elasticiteten och den tidstroga klangen i orkestern och känner ingen saknad efter den stålkantade briljansen i en modern symfoniorkester. Youn, Woldt och Richter står sig gott i jämförelse med Nikitin, Kares och Cutler på cd-inspelningen.

Musikaliskt likvärdigt alltså, men på dvd:n tillkommer **Olivier Pys** och **Pierre-André Weitz'** sceniska visioner, som är mörka, och det bokstavligen. Scenen domineras helt av skyhöga skiffergrå väggar, som ideligen snurrar runt på vridscenen. Under uvertyren svartsminkar sig en man vid sidan av scenen. Han visar sig vara Döden själv, som balettspänstigt interagerar med de sjungande aktörerna. Ibland dyker också dödskallar upp i dunklet och markerar vad Py tycker att detta handlar om. Att det utspelar sig i Skottland och inte i Norge framgår inte, och även om sångarna sjunger förträffligt och agerar efter bästa förmåga, så vilar ett slags kontrastlös dysterhet och ett kontinuerligt mörker över scenen, som gör denna Holländare mycket väl värd att lyssnas till men inte nödvändigtvis att se. ■■ Lennart Bromander

GOLDSCHMIDT: BEATRICE CENCI

James, Pohl, Kaiser, Nissen, Laurenz, Bock. Prague Philharmonic Choir, Wiener Symphoniker/Debus

Regi: Johannes Erath

Scenografi: Katrin Connan

C Major 751408 [1 DVD]

Distr: Naxos

Inte minst Deccas så viktiga utgivning av "Entartete Musik" under nittiotalet gav ett uppsving för många av de tonsättare vars verk först stoppades av nazismen för att sedan efter kriget negligeras, då nya avantgardistiska ideal börjat råda. Många drabbade tonsättare dog i glömska, men åtminstone en levde tillräckligt länge för att få uppleva en lyckosam rehabilitering.

Berthold Goldschmidt (född 1903) befann sig i begynnelseskedet av en lovande tonsättarkarriär när han fick fly sitt tyska hemland 1933. Han slog sig ner i London, där han fortsatte att verka i musikens tjänst men i relativ obemärkthet. Han levde ända fram till 1996 och den återupptäckte nittioåringen kom att hyllas av en hel musikvärld. Operan *Der gewaltige Hahnrei*, som haft en succéartad urpremiär i Mannheim 1932 skulle året därpå också ha satts upp i Berlin, men nazisternas Machtövertagelse kom emellan. Nu fick Goldschmidt uppleva hur hans opera efter sextio år till slut fick sin Berlinpremiär.

Berthold Goldschmidt skrev också en opera efter flykten till London. År 1950 utlystes en operatävling i England, som Goldschmidt vann med sin *Beatrice Cenci*. Den sattes dock aldrig upp på scen, endast delar av den framfördes i BBC. Sedan blev det tyst, och inte förrän 1994 kunde den då 91-åriga Goldschmidt aktivt delta i förberedelserna till ett konsertant framförande i Berlin. Det ledde också till en cd-utgivning – en utmärkt inspelning under Lothar Zagrosek. Sin scenpremiär fick *Beatrice Cenci* samma år i Magdeburg och år 2012 följde en uppsättning i Dortmund. Vid festspelen i Bregenz 2018

sattes den åter upp, och det är där denna den första dvd-inspelningen av verket gjordes.

Beatrice Cenci är en grym och sannfärdig historia från renässansens Rom, känd bland annat från Stendhals Italienska berättelser. Goldschmidts opera bygger dock på ett drama av Shelley. Greve Cenci, en sadistisk våldsvarkare med nära band till påve och kardinaler, våldtar sin sextonåriga dotter Beatrice, varefter hon tillsammans med sin mor lejer ett par lönnmördare som tar maken/fadern av daga. Vatikanen ser till att mor och dotter vederbörligen blir halshuggna.

Inte helt vanligt för en man av hans generation var Goldschmidt redan tidigt en stark förespråkare för jämställdhet mellan könen. Han har förklarat att han valde ämnet för sin opera på grund av den implicita feministiska tendensen. *Beatrice Cenci* är en tidig metoo-opera.

Trots handlingens brutalitet undviker Goldschmidt starka effekter. Hans opera är mer av ett requiem som stadigt går sin frittala gång mot det bittra slutet. Att Goldschmidt en gång varit elev till Franz Schreker hörs knappast. Operan har svidande vackra partier, till exempel Beatrices avskedssång mycket fint framförd med dämpad mezza voce av **Gal James**, men det finns också avsnitt som känns alltför hindemithskt torra.

Johannes Eraths regi och **Katrin Connans** tunnelsecenografi siktar på distans, medan sångarna gör sina roller med expressiv inlevelse. Och inte bara Gal James utan även **Dshamilja Kaiser** som Beatrices mor och **Christoph Pohl** som den vedervärdige greve Cenci är alldeles utmärkta. Wiener Symphoniker under **Johannes Debus** fri-lägger Goldschmidts notbild med klarhet och skärpa.

Noteras kan också att i cd-inspelningen från 1994 sjungs det på det engelska originalspråket, medan man i Bregenz framför operan på tyska i en översättning som Goldschmidt själv gjorde till det första scenframförandet i Magdeburg. ■■ Lennart Bromander

Boka dina annonser via vår samarbetspartner!

Nr 4/2020 utkommer den 15 september och bokningsstoppet är satt till den 21 augusti.

Anders Jeppsson,
anders@sb-media.se

Swartling & Bergström Media
Birger Jarlsgatan 110, 114 20 Stockholm
Tel 08-545 160 76.
www.sb-media.se

S&B

SWARTLING & BERGSTRÖM MEDIA

Your Next Tour
 önskar Operas
 läsare en
 god sommar!

YOUR NEXT TOUR

Din bästa reseklubb

www.yournexttour.com

NR 4/2020 UTKOMMER DEN 15 SEPTEMBER

- ◆ I höstnumret intervjuas tenoren Joachim Bäckström av OPERAs Louise Fauvelle. Sångaren inledde sin yrkesbana som flygtekniker och ämnade bli flygingenjör innan sången tog över helt. I höst gör han både Siegmund i Valkyrian i Helsingfors och Tamino i Trollflöjten i Köpenhamn, båda är nyuppsättningar. Hans rollista är bred och omfattande: Rodolphe i La Bohème, Pinkerton i Madame Butterfly, Chevalier des Grieux i Manon, titelrollen i Hoffmanns äventyr, Don José i Carmen, Den falske Dmitrij i Boris Godunov och Erik i Den flygande holländaren. Dessa roller har han gestaltat på operascener i Köpenhamn, Malmö, Göteborg, Stockholm, Helsingfors, Genève och i Tyskland.
- ◆ OPERA presenterar och ger en introduktion till artisten och sångaren Rufus Wainwrights pop-opera Prima Donna, som är löst baserad på Maria Callas liv – om en sångerska som tappar sin röst och isolerar sig i sin lägenhet i Paris. Verket, som är Wainwrights första opera, fick sin urpremiär vid Manchester International Festival och sedan dess har det spelats i flera operahus. Nu väntar Sverigepremiären den 26 september på Kungliga Operan.
- ◆ Vi recenserar två nyutkomna sångarbiografier om två svenska näktergalar. Musikvetaren Ingela Tägil har skrivit en biografi om Jenny Lind, "Näktergalen", sångerskan som i år firar 200-årsjubileum. Den andra är en biografi om en av våra mest folkkära sopraner med titeln "Hjördis Schymberg – sågverksjäsentan som blev hovsångerska".

Fr. v.: Joachim Bäckström, Carmen, Göteborgsoperan.
 Foto: Mats Bäcker.
 Rufus Wainwright. Foto: David Shankbone.
 Jenny Lind.
 Hjördis Schymberg.

KUNGLIGA OPERAN
operan.se
Bilj. tfn: 08-791 44 00

Verdi **Rigoletto**: 27, 30/8, 1, 3, 8, 12, 15, 21, 28/9, 3, 6, 8, 10, 12, 15/10.

Wainwright **Prima Donna**: 26 premiär, 29/9, 2, 7, 13, 19, 21, 26/10, 3, 5, 10, 12, 14/11.

Bizet **Carmen**: 9, 14, 16, 20, 27, 31/10, 4, 13, 16, 24, 1/12.

Staern **Snödrotningen**: 19 premiär, 21 (x 2), 23, 27, 28/11 (x 2), 2, 5 (x 2), 26 (x 2), 29/12 (x 2).

Puccini **Tosca**: 13, 15, 18, 30/12, 4, 7, 23, 28, 30/1.

FOLKOPERAN
folkoperan.se
Bilj. tfn: 08-616 07 50

Wagner: **Tristan och Isolde**: 14 och 15 premiärer, 17, 18, 21, 22, 24, 27, 31/10, 1, 4, 5, 8, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 21, 22/11.

GÖTEBORGSOPERAN
opera.se
Bilj. tfn: 031-13 13 00

Puccini **La Bohème**: 30/8 nypremiär, 6, 11, 13, 17, 20/9.

Kander **Cabaret** (musikal): 5 premiär, 10, 12, 18, 19 (x 2), 24, 27, 30/9, 3, 8, 9, 10 (x 2), 14, 15, 17 (x 2), 18, 21, 23, 24 (x 2), 25, 28, 30/10, 1, 6, 7, 12, 20/11, 4, 29, 31/12.

Verdi **Nabucco**: 31/10 premiär, 4, 8, 14, 22, 25/11, 3, 9/12, 8, 15, 20, 24/1.

Wagner **Siegfried**: 29/11 premiär, 6, 13, 20, 27, 30/12, 9, 16/1.

NORRLANDSOPERAN
norrlandsoperan.se
Bilj. tfn: 090-15 43 47

Verdi **Macbeth**: 3 premiär, 6, 8, 10, 13, 15, 17, 23, 25, 27/10.

MALMÖ OPERA
malmoopera.se
Bilj. tfn: 040-20 85 00

Styne **Funny Girl** (musikal): 4 premiär, 6, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 26, 27/9, 4, 9, 10, 15, 18, 25, 28, 30/10, 8, 12, 13, 15, 18, 19, 28, 29/11, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 13/12.

Verdi **Falstaff**: 7 premiär, 11, 14, 20, 22, 25/11, 1, 6, 10, 26/12, 14, 17/1.

Premiär | 03 oktober

Macbeth

William
Shakespeare

Giuseppe
Verdi

Norrlandsoperan presenterar **Macbeth** en opera i fyra akter med musik av **Giuseppe Verdi** libretto **Francesco Maria Piave** efter **William Shakespeare** dirigent **Jessica Cottis** regissör **Dan Turdén** scenograf/ kostymdesign **Kari Gravklev** maskdesign **Angelica Ekeberg** ljusdesign **William Wenner** koreograf **Sara Ribbenstedt** spelperiod **3-27 oktober 2020**

Huvudsponsorer
VK Original

NO

norrlandsoperan.se

27/6 SEMIRAMIS

Rossini. D: Mariotti. Jicia, Abrahamyan, di Pierro, Siragusa. Föreställning 11/8 2019, Vittrifrigo-arenan, Pesaro.

4/7 KÄRLEK OCH HYCKLERI

Stradella. D: de Carlo. Brunello, Molinari, Cervoni, Bridelli, Borgioni, Frigato. Föreställning 9/11 2018, Kulturhuset, Cerne, Tyskland.

11/7 EN MIDSOMMARNATTSDRÖM

Britten. D: Young. Zazzo, Morley, Touvet, Kellner, Vörös, Fingerlos. Föreställning 5/10 2019, Wiener Staatsoper.

18/7 RIGOLLOTTO

Verdi. D: Ehrling. Hallin, Gedda, Hasslo, Meyer, m.fl. Föreställning 18/1 1959, Kungliga Operan, Stockholm.

25/7 LYCKSALIGHETENS Ö

Rosenberg. D: Westerberg. Hallin, Jonsson, Gorne, Dellert, Bergström, Ericson. Lundberg, Sivall, S. Björling, Sædén. Föreställning 25/10 1962, Kungliga Operan, Stockholm.

31/7 PELLÉAS OCH MÉLISANDE

Debussy. D: Harding. Gerhaher, Karthäuser, Lehmkaul, Maltman, Tomlinson. Konsert 6/3 2015, Berwaldhallen, Stockholm.

1/8 TITUS

Mozart. D: Bertini. Winbergh, Hallin, Johansson, Lindström, Thallaug, Hagegård. Konsertant framförande 13/2 1977, Stockholms konserthus.

8/8 SKÖNA HELENA

Offenbach. D: Dumoussaud. Robard-Gendre, Dran, Fau, Lacassagne, Saragosse. Föreställning 27/12 2019, Opéra de Lausanne.

15/8 DÖDEN I VENEDIG

Britten. D: Farnes. Padmore, Finley. Föreställning 6/12 2019. Covent Garden, London.

22/8 BENVENUTO CELLINI

Berlioz. D: Gardiner. Spyres, Burgos, Muraro. Konsertant framförande 2/9 2019, Royal Albert Hall, London.

29/8 Meddelas senare.

5/9 SNÖDROTTNINGEN

Abrahamsen. D: Meister. Hannigan, Wilson, Grässle, Dalayman, Rose, Wettergreen. Föreställning 28/12 2019, Bayerische Staatsoper, München.

5/9 DRÖMMARNAS Ö

Hahn. D: Niquet. Guilmette, Gombert, Morel, Dubois. Föreställning 26/1 2020, Prinzregententheater, München.

12/9 Meddelas senare.

**Folkets Hus
och Parker**

OPERA LIVE

16/1 TROLLFLÖJTEN

Mozart. D: Dudamel. R: McBurney. Karg, Lewek, de Barbeyrac, Oliemans, Milling. Direktsändning från Metropolitan, New York.

27/3 DON GIOVANNI

Mozart. D: Nézet-Séguin. R: van Hove. Mattei, Finley, Pérez, Leonard, Bliss, m.fl. Direktsändning från Metropolitan, New York.

livepabio.se
facebook.com/livepabio
twitter.com/livepabio
instagram.com/livepabio
youtube.com/folketshusparker

Frun sörjer **Kerstin Meyer**, men är glad att hon fick vara hennes väninna. Man hade aldrig tråkigt i hennes sällskap. Ur Kerstins fatatur kom en outsinlig ström av fantastiska historier och anekdoter om livet bakom kulisserna från världens alla hörn. Priset bland hennes berättelser tas nog ändå av den legendariska föreställningen av *Rosenkavaljeren* i

Stockholm den 20 december 1978, den med tre Octavians samma kväll.

Och allra roligast är att höra den ur Kerstins egen synvinkel. Hon hade en vanlig hemmakväll med sin man **Björn Bexelius**. De hade ätit gott och delat en flaska vin till maten. Björn gick ner till ett möte i bostadsrättsföreningen längst ner i huset på Valhallavägen, medan Kerstin, som kände sig litet frusen, bestämde sig för att ta ett bad. Hon lade sina kläder i tvättkorgen, och hade sedan knappt ett rent plagg eftersom de snart

Foto: Enar Merkel Rydberg

skulle tvätta. Eftersom hon kände sig litet ruggig, tog hon en liten konjak som hon ställde på badkarskanten innan hon kröp ner i det varma vattnet. Då ringer telefonen. Upp ur badet, det är **Knut Hendriksen** som ringer, alldeles upprörd. Han hade då hand om **Folke Abenius Rosenkavaljer**-uppsättning. "Operachefen undrar om ni kan sjunga Octavian", flåsar han fram. "Javisst, så trevligt, när då?" "Nu!!"

Det var bara att torka sig och försöka leta rätt på några rena kläder, samtidigt som hon sjöng upp sig och letade rätt på klaverutdraget. Die Meyer hade inte blivit utförligt informerad, för hon trodde att hon skulle sjunga från orkesterdiket. Därför letade hon också efter några lämpliga örhängen att sätta på sig, i samma stund som Björn Bexelius kom uppfarande från bostadsrättsmötet. Hennes uppsjungsövningar hade gått rätt igenom husets alla trossbottnar, och han förstod genast att något hade hänt. Uppsjungningen fortsatte i taxin, men den arme chauffören tog det med ro. Som sagt, Kerstin hade inte blivit ordentligt informerad och hon blev väldigt upprörd att de redan hade börjat andra akten när hon kom fram. De hade inte berättat att **Elisabeth Söderström**, som sjöng Marskalkinnan samma kväll, erbjudit sig att gå in och göra Octavian i andra akten – en roll som hon inte gjort på tolv år. "Men ni måste hitta en Octavian till sista akten", hade hon väst ut i kulisserna när den ordinarie rosenkavaljeren **Sylvia Lindenstrand** började tappa rösten under första akten.

Från kulisserna hörde Meyer hur Söderström och **Britt Marie Aruhn**, kvällens Sophie, emellanåt bytte repliker med varandra – Söderström hade ju gjort även Sophie, så det var lätt att trassla bort sig. Men damerna skötte det galant, så nu var frågan: kan Kerstin gå in och göra sista akten sceniskt? Visst, hon ville ju inte vara sämre. Meyer hade då inte gjort rollen på sex år, och då på norska.

Andra akten slutade med enormt jubel för Söderström, medan man provade ut en kostym till Kerstin. Också tredje akten gick strålände, även om det blev en lång kväll med långa pauser – i foajéerna under sista pausen gick diskussionerna heta om vem det skulle bli som skulle göra sista akten. Och vilken sluttersett det blev! Öronbedövande jubel som aldrig ville sluta, och nästa dag blev historien förstasidesstoff i både morgon- och kvällstidningarna. Den har även spritt sig internationellt som en kväll när det verkligen skrevs operahistoria.

Vän av ordning kanske frågar sig varför **Edith Thallaug**, en annan av Fruns härliga väninnor, inte gick in och räddade föreställningen redan från och med akt två? Jo, det har Frun frågat henne om: hon var ledig denna kväll och hade gått på bio med sin man. Saker och ting blev onekligen enklare efter mobiltelefonens ankomst, men då hade vi å andra sidan inte fått sådana här fantastiska händelser. Vilka hjältinnor! :||

*Konsten
att blicka
framåt*

OPERAMYTEN

PRIMA DONNA

MUSIK *Rufus Wainwright*
PREMIÄR *26 september*

operan.se

”Tårfyllt vackert.” SR Kulturnytt

LA BOHÈME

Opera av Puccini

En gång var vi alla odödliga.

Dirigent Henrik Schaefer. Regi Max Webster.

Nypremiär 30 augusti

Spelas t.o.m. 20 september

NABUCCO

Opera av Verdi

Klassisk opera om en brutal verklighet.

Dirigent Giancarlo Andretta. Regi Jacopo Spirei.

Premiär 31 oktober

Spelas t.o.m. 24 januari 2021

Siegfried

Opera av Wagner

Nibelungens ring 2018 - 2021

Dirigent Evan Rogister

Regi Stephen Langridge

Premiär 29 november

Spelas t.o.m. 16 januari 2021

BEETHOVEN- MARATON

Upplev alla nio symfonier på en dag!

GöteborgsOperan & Göteborgs Symfoniker
framför Beethovens nio symfonier - på en dag.

26 september

Göteborgs Konserthus och GöteborgsOperan

Köp biljett på opera.se.

Boka bord i GöteborgsOperans Restaurang 031-13 13 00.

GöteborgsOperans huvudsponsorer är: Göteborgs Hamn SKF VOLVO

En del av VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

GÖTEBORGS
OPERAN

